P II 573

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

SOCIALĂ, CRITICĂ, ȘTIINȚIFICĂ ȘI LITERARĂ

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

Director: C. RĂDULESCU-MOTRU

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

No. 17 | **Duminică 9 Septembrie 1912** | **Vol. XII**

BIBLIOTECA SUD-EST-EUROPEANĂ

SUMARUL:

NOUTĂȚI: Noile proecte ale guvernului Maiorescu. — Legiferarea activității economice comunale.

ACTUALE

*** *Țarul Ferdinand—Odiseiul bulgar.*

CRITICĂ

I. NEȚZLER: *„Scrisorile" d-lui Brătescu-Voinești.*

CULTURALE

O. TAFRALI: *Campania în favoarea clasicismului în Franța.*

LITERATURĂ

ADRIAN MANIU: *Războiul. — Scrisoarea unuia ce nu s'a sinucis.*

EMIL ISAC: *Cuvinte frumoase despre o femee. — La pod stătea femeea.*

ALEX. STAMATIAD: *Din Horațiu: Ad Leuconoem.*

D. IACOBESCU: *Tristețea lunii (după Baudelaire, versuri).*

IERONIM LAURIAN: *Din Heine (versuri).*

EDGAR ALLAN POË: *Elenei (trad. Adrian Maniu).*

VILLIERS DE L'ISLE-ADAM: *Sora Natalia (trad. N. Davidescu).*

ȘTIINȚA

ST. PROCOPIU: *Factorii unei legi științifice.*

INSEMNĂRI: Aniversarea filosofului Conta.—Compania dramatică Marioara Voiculescu. — „Nașii" mizeriei românești din Basarabia.

REVISTA REVISTELOR: Convorbiri Literare.—Săptămâna politică și culturală.—Ramuri.— Revue Bleue.

MEMENTO

EXEMPLARUL: 25 BANI

ABONAMENTE:

In țară: pe un an (2 volume sau 48 numere) 10 Lei | **In străinătate:** pe un an . . . . . 12 Lei

„ „ pe șease luni (1 volum sau 24 numere) 6 „ | „ „ pe șease luni . . . . . 7 „

Abonament de probă: Lei 1.50 pe trei luni.

DIRECȚIA: București, Bulevardul Ferdinand, 55 - Telefon 8/66.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

București, Calea Victoriei, 60 (Pasagiul Imobiliară, 3) - Telefon 30/11.

BIBLIOTECA ALBERT BAER BUCUREȘTI

INSTITUTUL DE DOMNIŞOARE BOLINTINEANU

Telefon 10/73 SOS. JIANU, 6 *Telefon 10/73*

Situat în cel mai igienic cartier, înconjurat de un mare parc (5000 m. p.) Sub direcţiunea d-nei Maria Angelescu şi domnişoarei Sofia Gane.

Inscrierile au început, iar cursurile încep la 8 Septembrie.
Curs primar, liceal şi liber.
Cursuri speciale de: Canto, pian, desemn, pictură, pirogravură, metaloplastie, economie domestică şi croitorie.
Corp didactic ales. Profesoare şi guvernante *speciale* pentru limbile: *franceză, germană şi engleză.*
Deosebită *îngrijire* pentru educaţia fizică: profesoară specială de *gimnastică suedeză.*
Educaţie serioasă. Local spaţios şi igienic.
Se primesc *interne, semi-interne, externe* şi eleve cari urmează *la şcolile statului.*

Prospecte la cerere.

INTERNATUL DE BĂEŢI :: MACOVEI

Str. Labirint, 54 :: BUCUREŞTI :: Str. Labirint, 54

Funcţionează de 11 ani în localul fostului Internat al liceului Matei Basarab; singurul internat autorizat de Onor. Minister, în care se primesc numai elevi cari urmează cursurile la şcolile statului.

In apropiere sunt Liceele Matei Basarab şi Lazăr, Gimnaziul Şincai şi şcolile de comerţ.

Intreţinere îngrijită, disciplină severă. ● Se primesc elevi cu tratament aparte. ● Condiţiuni de plată convenabile. ● Direcţiunea se însărcinează cu înscrierea elevilor la şcolile Statului. ● Prospecte se trimit la cerere.

Director: I. TUTUC, Profesor de matematici

BUCUREŞTI, Calea Plevnei, 50 — LICEUL FRANCEZ-ROMÂN • FONDAT IN 1895

Curs primar şi Liceu complect cu cele trei secţiuni. Internat şi preparaţiuni pentru elevii cari frecuentează şcoalele statului.

Localul higienic, anume construit, în apropierea liceelor *Lazăr, Sf. Sava şi Mihai-Viteazu.*

Educaţie aleasă şi instrucţiune dată de cei mai distinşi profesori dela şcoalele statului.

Specială atenţiune limbilor moderne.

Rezultatele obţinute de şcoală în cursul celor 15 ani de funcţionare i-au stabilit o deosebită reputaţie.

Institutul este condus de profesorii asociaţi: J. Clinciu, G. Popa-Lisseanu, profesori la liceul „Lazăr", Er. Ciupagea, N. R. Colceag, profesori la gimnaziul „Şincai", Al. Pandele, profesor la şcoala comercială superioară

INSTITUTUL DE FETE MOTEANU

Calea Victoriei, 190 :: BUCUREŞTI :: Calea Victoriei, 190

Localul corespunzând tuturor cerinţelor igienice e înconjurat de un parc în întindere de peste 1500 m. p. Sănătatea, educaţiunea şi instrucţiunea elevelor sunt de aproape supravegheate de însăşi directoarele Institutului ajutate de profesoarele interne aduse din străinătate şi de un corp profesoral alcătuit din profesori de Stat. La examenul din Iunie elevele s'au distins ca pregătire, şi în genere, direcţiunea şcoalei şi-a câştigat bunul renume de a se ocupa în mod deosebit de instrucţiunea elevelor şi tot atât şi de educaţiunea lor. CURS LICEAL cu 8 clase. CURS FACULTATIV cu studiul limbilor străine şi o secţiune specială de croitorie şi gospodărie sub conducerea d-rei Zoraida Moteanu absolventă a şcoalei Letto-Verein din Berlin, CURS PRIMAR. Cultura muzicală e pusă sub direcţiunea d-lui Paul Ciuntu profesor la Conservatorul din Bucureşti. Eleve din oraş pot lua lecţiuni de pian cu d. Ciuntu, în aceleaşi condiţiuni de plată cu elevele Institutului. Cursurile încep la 22 Septembrie.

Directoare: LUCREŢIA CIUNTU MOTEANU

Licenţiată în litere. Premianta I-a a Conservatorului de muzică.

INSTITUTUL-INTERNAT DE BĂEŢI „PRINCIPELE CAROL"

1, Str. Vasile Conta :: BUCUREŞTI :: Str. Vasile Conta, 1

Condus de o asociaţie de profesori secundari, sub direcţia de studiu a d-lui *Mihail Dragomirescu, profesor universitar,* primeşte elevi cari urmează în şcolile statului precum şi elevi cari urmează cursurile în institut.

Situat în centrul Capitalei, într'unul din cele mai alese cartiere şi în apropiere de şcoalele publice, acest institut va da o deosebită atenţie nu numai instrucţiunei şi educaţiunei elevilor dar şi întreţinerei lor fizice.

Numărul locurilor fiind restrâns, cererile trebue să se adreseze de pe acum.

INSTITUTUL DE BĂEŢI ASOCIAŢII

7, Strada Italiană :: BUCUREŞTI :: Strada Italiană, 7

Unul din cele mai populate institute din Capitală a început preparaţiunile de corigenţe şi de burse la: Licee, Seminarii, Şcoli normale şi Comercia e. Inscrieri la comerţ gradul II-lea fără a avea patru clase gimnaziale.

Preparaţiuni serioase.

Direcţiunea se angajează cu înscrierea elevilor la diferite şcoli.

Direcţiunea

ŞCOALA PRACTICĂ PROFESIONALĂ DE FETE

15, Str. Surorilor :: BUCUREŞTI :: Str. Surorilor, 15

In şcoală se predă croitoria, lingeria, corsetele, limbile franceză şi germană, desemnul şi căligrafia. Pianul la cerere.

Şcoala este făcută după modelul celor din Franţa şi Germania şi are profesori cu titluri din ţară şi streinătate. Se primesc eleve interne, semi-interne şi externe. Plată eftină.

Inscrierile încep la 12 August.

Prospectele se trimit la cerere.

Directoare ECATERINA MĂGEARU
Diplomată a şcoalei profesionale din Paris

LICEUL „SF. GHEORGHE"

BUCUREŞTI, Calea Victoriei 166 :: INSTITUT PARTICULAR

: LICEU COMPLECT :: CURS PRIMAR :

CU FRANCEZA ŞI GERMANA OBLIGATORIE.

SE PRIMESC ELEVI

INTERNI, SEMI-INTERNI ŞI EXTERNI

Preţurile ca la celelalte Institute Similare.

Prospecte la cerere

Profesorii Asociaţi
Director: G. I. ŞONŢU

NOUA REVISTA ROMANA

UN NUMĂR : 25 BANI

ABONAMENTUL.

In țară pe un an (2 volume sau 48 numere) 10 lei
„ „ „ șase luni . . . . . 6 „
In străinătate pe un an . . . . . 12 „

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

Director : C. RADULESCU-MOTRU
Profesor la Universitatea din București

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
București, Calea Victoriei 62. (Pasagiul No. 3)
Telefon 30/11

DIRECȚIA : Bulevardul Ferdinand 55
Telefon 8/66

No. 17 DUMINICĂ 9 SEPTEMBRIE 1912 Vol. XII

NOUTAȚI

....

Noile proecte ale guvernului Maiorescu.

Vă mai aduceți aminte de acel *dialog* de Alfred de Musset, pe care apoi d. Iacob Negruzzi l'a localizat în românește, căutând, ca bun junimist ce era, să-și bată joc de marii reformatori ai societății românești? — La ușa unui restaurant, doi tineri plini de viitor fac mari proecte pentru strălucirea viitoare a poporului românesc cum și... a lor personală: România să devină focarul de cultură al întregei lumi, România să aibă douăsprezece milioane de locuitori români în cadrul vechei Dacii traiane! România... ș. a. m. d. Și pentru înfăptuirea tuturor acestora, unul din marii noștri reformatori așteptă iarna ca să-și reia meseria de... actor, iar celalt avea drept unică resursă... cuprinsul buzunarului său dela vestă de «un franc și zece bani».

Cam în aceiaș situație se află guvernul actual care așteaptă toamna ca să devină legiuitor, anunțând de pe acum mari proecte de reformă.

Acelaș eftin program, tot așa de ușor de conceput pe cât și de realizat, inspiră și noile proecte de *eftenire a traiului* prin suprimarea taxei de 3% la leafa funcționarilor, prin scoborârea patentei și alte asemenea degrevări.

Două ambiții par a-l fi nutrit pe d. Carp ca mare vistiernic al țării: să pună capăt sistemului de excedente și să ușureze traiul populației sărace. Asupra primului punct a fost desmințit de... bunul Dumnezeu care a dăruit un mare excedent pentru bugetul trecut și bugetul în curs, — așa că zadarnic se căznește d. Carp să ajungă la limită sau să se coboare sub ea; — și al doilea punct îl desminte mizeria populației nevoiașe a cărei subzistență s'a îngreuiat mult în timpul guvernării d-lui Carp și a urmașului său, prin scumpetea tot mai mare a chiriilor și a alimentelor prime.

Desigur că și aceste paliative, care nici măcar nu mai pot înșela pe flămânzii, înșelați odată de reformele precedente, vor avea drept efect sporirea veniturilor câtorva angrosiști și ațâțarea unor pofte irealizabile.

E nevoe de ceva mai multă osteneală a cugetării pentru a ferici poporul românesc, decât a cerut-o concepția simplistă: Degrevarea bugetului este îmbogățirea particularilor.

Dacă nu discutăm serios aceste reforme anunțate azi de presa guvernamentală, este că guvernul actual nu va mai avea prilejul să constate încă odată falimentul concepției sale.—*A. C. C.*

Legiferarea activității economice comunale.

Organizațiunea politică a comunelor a luat ființă într'o vreme când acestea nu aveau o activitate economică prea dezvoltată. Din această cauză, astăzi când o mulțime de întreprinderi comerciale și industriale au luat naștere pe fondul averei comunale, se resimte defectuositatea organizațiunei pe care o au comunele.

Averea comunală, bine administrată, aduce mari beneficii. Unele feluri de întreprinderi, ca exploatarea liniilor de tram. vai, și ca exploatarea luminatului, aduc un câștig sigur. Se înțelege însă, că tot succesul acestor întreprinderi stă în administrația care li se dă.

Pentru această administrație s'au încercat diferite sisteme De multe ori comunele au exploatat singure averea ce le sta la dispoziție. De multe ori iarăși, pentru a nu avea dificultăți, au preferat să concesioneze întreprinderile comunale, capitaliștilor particulari.

Ambele aceste sisteme prezintă însă mari desavantagii. Primul sistem, sistemul regiei, este legat de toate defectele cunoscute ale administrațiunei publice. Comunele sunt conduse de consiliile alese de cetățeni, iar aceste consilii sunt determinate de fluctuațiunile opinii publice. La acest neajuns se mai adaogă spiritul de inerție și practica hatârului, inevitabile la un corp de funcționari selecționat prin influențe politice.

Al doilea sistem, sistemul concesionării, de asemenea nu este absolut lipsit de defecte. Cel mai mare este acela că e face ca principalul câștig să meargă în buzunarul particularilor, în loc să meargă în acela al comunei. Apoi, adese ori particularii, gândind la profitul lor material, neglijează multe îndatoriri de ordine socială și morală.

Rămâne în afară de aceste două sisteme, *sistemul amestecat*, adică sistemul în care se amestecă conducerea comunei cu conducerea concesionată capitalului particular. Acest din urmă sistem câștigă astăzi din ce în ce mai mulți partizani

In Germania s'a căutat chiar să se legifereze acest din urmă sistem pentru toate comunele.

Dr. Freund, director ministerial, a făcut anul trecut un proiect de lege în această direcțiune.

Propunerea lui Freund este astăzi peste tot discutată și atrăgând atențiunea celor competinți asupra ei, am dorì să vedem și la noi în țară pe cineva luând o inițiativă de acest fel.—*B. C.*

Inștiințăm pe toți cei doritori de a avea în bibliotecă „Noua Revistă Română", că am pus din nou în vânzare colecțiile volumelor V, VI, VII, VIII, IX, X și XI din revistă, legate în scoarțe tari și demne de a figurà în orice bibliotecă, pe prețul excepțional de lei 1,50 fiecare volum (în provincie plus 60 bani porto pentru 1 sau 2 volume; lei 1.10 pentru 3 sau 4 și lei 1.60 pentru 5, 6 sau toate 7 volumele).

Un volum cuprinde până la 450 pagini variate și mereu de actualitate.

Tabla Generală de Materii a Revistei, care formează un neprețuit mijloc de cercetare pentru intelectualii de orice categorie, se află anexată la fiecare volum. — Pentru cei ce vor să cunoască dinainte cuprinsul acestor volume, Tabla de Materii se trimite gratuit, la cerere.

Comenzile, făcute pe cotorul mandatului cu care se vor trimete sumele de mai sus, vor fi înaintate administrației revistei.

ACTUALE

ŢARUL FERDINAND—ODISEIUL BULGAR

Articolul de mai la vale, apărut în ziarul canadian Daily Star *şi mai apoi în ziarul* Dnevnic *din Sofia, cu prilejul jubileului de 25 de ani de domnie ai actualului ţar bulgăresc, — e un credincios portret al celui spre care sunt astăzi aţintiţi ochii întregii Europe.*

Din cuprinsul său, noi Românii vom avea poate un prilej să cunoaştem mai bine pe şeful statului vecin.

De şase luni curagioasele inimi din Sofia bat şi suspină să scoată Macedonia din ghiarele Turcului groaznic. Şi vremea şi împrejurările se socotesc ca favorabile pentru aceasta. Turcii n'au bani şi nu pot să tragă. Italienii, cari trag şi mai rău, vor ajută cu bani; iar Serbia şi Bulgaria au o înţelegere secretă pentru cazul de războiu.

Astfel, conducătorii cei îndrăsneţi, voivozii şi bandele Balcanilor îşi ascut săbiile şi dinţii. Numai faţa lui Odiseiu-Ferdinand e posomorîtă. El ureşte gândul de a se bate. El ştie bine că pentru a se câştigă cevă în Balcani, e nevoie de diplomaţie şi şiretenie şi că numai aşà se poate câştigà la urmă.

Ţarul Ferdinand e şiret caşi Odiseiu; dar numai în asta stă toată asemănarea lor. El e cel mai mare „paznic" al Europei şi cel mai cu succes om de stat al ei. In 25 de ani, el a reuşit să ridice poporul său până la mărire, numai graţie prevederii sale.

Cu o blândeţă creştină, Ferdinand răspunde: „Aşteptaţi!" O neîncetată luptă s'a dus între războinicul popor bulgar şi prevăzătorul Ferdinand; dar prevederea — după cât se poate ştì — a câştigat. Fără să verse altcevà decât cerneală, acest mic ţar a făcut Bulgaria cu totul independentă de Turcia şi i-a asigurat ridicarea până la regat. „Şi acum, dacă veţi aveà încă puţină răbdare, zice el, vă voiu câştigà şi Macedonia. Dar nu prin războiu".

La 2 August, stil vechiu, s'a împlinit un sfert de veac de când Ferdinand-Maximilian-Carol-Leopold-Maria, ţarul Bulgarilor, a depus jurământul în Târnova. El a primit jurământul ca al 4-lea principe moştenitor al Bulgariei, vasal lui Abdul Hamid şi guvernator general al Rumeliei orientale. Pe atunci, Ferdinand erà un foarte afabil tânăr de 27 de ani. Erà al 4-lea fiu al unui foarte tânăr vlăstar de Coburg, care a reuşit să se căsătorească cu prinţesa Clementina de Orleans, fiica lui Ludovic Filip. Clementina a adus bani şi minte şi ea a fost aceea care a făcut pe Ferdinand ţar.

Clementinei i s'a proorocit că inteligentul şi pururea cu planuri al ei fiu — care chiar depe băncile şcoalei erà poreclit Odiseiu — va ajunge să fie rege.

„Ferdinand — ziceà odată vărul său către prinţesa Clementina — e foarte apt să ajungă rege".

Ea l-a educat regeşte şi l-a învăţat în multe limbi, neştiind dacă el va stà pe tronul spaniol, portughez, german sau balcanic. Şi de aceea, Ferdinand poate să vorbească franceza, bulgara, engleza, germana, italiana, rusa şi spaniola. Ca urmare, când Sobrania naţională a trimis delegaţii săi în orăşelul austriac în care Ferdinand erà ofiţer de husari şi aşteptà cu nădejde, aceştia au găsit în persoana lui unul din cei mai talentaţi prinţi din Europa. Singurul lucru împotrivă-i, erà că el urà războiul..!

Ferdinand a învăţat repede arta cârmuirii civile, şi a învăţat-o bine. Mai întâi el a luat măsuri pentru îndreptarea comerţului, industriei şi agriculturii; a reformat sistema financiară şi s'a îngrijit de instrucţiune. El a silit pe Bulgarii răsboinici, cari doriau să se lupte, — să-şi cheltuiască banii pe şosele, drumuri de fier, telegrafe, porturi. In câţivà ani numai, micul şi sărăcăciosul principat a cheltuit 550.000.000 franci pentru căi de comunicaţie, a căror valoare a scos paràlele — de oarece Ferdinand, asemenea supuşilor săi e destul de sgârcit.

Cu centralizarea afacerilor practice, el a adus chiar un fel de umilinţă între partidele bulgare. In 1895, marele Stambuloff a fost grozav de fără de milă ciopârţit într'una din stradele Sofiei; cu toate acestea, astăzi, oamenii de stat bulgari sunt atât de îmblânziţi încât se denunţă prosteşte unul pe altul, cum fac cetăţenii de rând..!

Sistema educativă e opera lui Ferdinand. Cinci ani înainte de a sosì el la tron, 90 % din Bulgari nu ştiau să citească şi să scrie. De atunci, s'au înfiinţat 5000 de şcoli, cu 19.000 de profesori primari şi cu 500.000 de elevi. In unele regiuni, tablourile militare nu arată nici un analfabet. Intre 1908—1912, cheltuelile pentru educaţie au fost mai mult decât îndoite.

Ferdinand a reformat legile civile, penale şi comerciale, precum şi sistema închisorilor. In această privinţă, Bulgaria stă azi deopotrivă cu multe state europene. Acum un an, Europa a recunoscut aceste reforme prin desfiinţarea jurisdicţiei consulare, pe care Bulgaria a luat-o dela Turcia în 1878.

Au trebuit 24 de ani de grea silinţă şi pregătiri pentru a se înfrânge încăpăţânarea Puterilor. Dar Ferdinand e diplomat.

Tratatele sale comerciale cu celelalte state sunt de prima forţă:

In 1900, comerţul bulgar exterior a fost numai de 100.000.000 franci, azi el a ajuns la 350.000.000 fr. Regatul întrece toate statele balcanice prin starea sa sa higienică, prin puţina mortalitate şi prin sănătoşii săi bătrâni de peste 100 de ani. Şi toate aceste câştiguri sunt urmarea faptului că Ferdinand nu vreà să se bată...

Cum Ferdinand nu poate să câştige dragostea armatei bulgare, care vreà să se bată, el se străduieşte să câştige dragostea poporului, care nu întotdeauna doreşte să verse sânge. Odiseiul Ferdinand cunoaşte tăria, zelul şi ura contribuabililor, îndârjirea scoţiană şi egalitatea democratică a ţăranilor bulgari.

El a cumpărat frumosul teren Vrana, aproape de Sofia, şi a început să lucreze. Când ajunsese prinţ, el nu cunoşteà nimic în ceeace priveşte agricultura. Intr'un an el a învăţat tot ce trebuià să înveţe, lăudându-se chiar cu ocupaţiile sale agricole; iar în tablourile statistice el iscăleşte „Ferdinand, agricultor şi prinţ al Bulgariei".

Asta a plăcut scoţienilor bulgari.

Ferdinand e un iubitor al naturii. El a cercetat toţi munţii şi dealurile Bulgariei şi numeşte Vitoşa — care se ridică cu 7000 de paşi d'asupra Sofiei — „cel mai măreţ prieten al meu!" El e botanist, precum şi colector de fluturi, insecte şi pasări. Grădinile zoologice şi muzăul istorico-natural, pe cari el le-a alcătuit, sunt modèle şi le întreţine din punga sa particulară.

Se scoală de noapte, la 3 ore dimineaţa, şi dictează secretarilor săi în limba franceză, bulgară şi germană. Ţine corespondenţă cu toate Curţile din Europa. Cum Odiseiu e în legături cu toţi, el ştie ce fac toţi; el dă fiecăruia sprijinul său şi aşteaptă sprijin dela fiecare. El ştie că o cutie cu scrisori secretă e un mai bun mijloc pentru un stat mic de a câştigà noroc şi succes, decât să se joace ca un comediant mergând la răsboiu...

Ferdinand se împacă cu supuşii săi în dorinţa de câştigà Macedonia, dar el nu se împacă cu ei că trebue să declare răsboiu pentru aceasta.

Când neevitabila conferinţă va fi chemată pentru încetarea răsboiului turco-italian, care nu poate să dureze la infinit, Ferdinand socoteşte că ea va convenì pentru o înţelegere în chestia Macedoniei şi cere ca Austria şi Germania să susţină planul lui de a cumpără Turcia cu parale.

„Dacă voi nu-mi ajutaţi, zice iscusitul Ferdinand. poporul meu şi guvernul meu mă vor împinge într'un răsboiu cu Turcia, şi lucrul acesta voi nu-l vreţi". Şi cum Ferdinand de asemenea nu vreà răsboiul, raţionamentul acesta e minunat...

Traducere din bulgăreşte de V. Gr. M.

BIBLIOGRAFII:

In Biblioteca „Lumina": Conan Doyle: *O crimă celebră;* Al. Cazaban: *Tovarăşul de drum.*—Un no. 30 bani.

P. Muşoiu: *Propaganda în mişcarea socială*, Bibl. Revistei Ideii, 50 bani.

Buletinul societăţii pentru cultura artistică în şcoală Buc 1912.

A apărut *Anuarul «Socec»*, al României şi Capitalei Bucureşti, pe anul 1912, compus din peste 2000 pagini, conţinând toate adresele autorităţilor şi instituţiunilor de Stat şi particulare cu personalul lor, adresele particulare sunt aranjate alfabetic cu indicaţia profesiunilor, adrese comerciale industriale, agricultori, meseriaşi şi profesiuni libere; Societăţile comerciale şi industriale anonime şi cooperative cu consiliile de administraţie şi personalul conducător, din Bucureşti şi întreaga ţară.

Preţul unui volum *Lei 15* legat în pânză.

Nigrim, *Cavalul fermecat.* Socec. Buc. lei 1.75.

Nigrim, *Din grozăviile Parisului* Socec Buc. lei 1.75.

CRITICA

„SCRISORILE" D-lui BRĂTESCU-VOINEŞTI [1]

De câteori citeam pe Brătescu-Voineşti, îmi înăbuşeam cu greu un sentiment de nemulţumire, ce străbăteà tot mai intens prin fiorul adevărat al artei, încercat la atingerea cu creaţia lui poetică. Mă mişcau nespus mijloacele artistice atât de sobre, prin cari el ştia să închege poema tânguioasă a vieţii care piere, biruită de neîndurarea mediului neprielnic şi de propria ei slăbiciune. Dar motivul jalnic se repetà cu atâta stăruinţă, cântat pe rând de toţi eroii lui Brătescu,—dela Pană Trăznea Sfântul până la Niculăiţă Minciună şi Mişu Gerescu—şi pe toţi eroii lui, marele nuvelist îi învăluià într'atâta în calda lui simpatie, încât îmi veneà să cred că toate făpturile lui sunt plămădite după chiar chipul şi asemănarea lui, că nuvelistul Brătescu nu e în stare a ieşì din el însu-şi şi se reproduce necontenit pe sine în toate figurile operii sale. In această îngustime a sferii poetice a lui Brătescu, poate că mulţi cititori încercau sentimentul de nemulţumire, pe care ţi-l dă întotdeauna vederea unei forţe reale, care se sbate pe loc, îngrădită în hotarele unui cerc viţios.

Dar dela o vreme semnele unei interesante prefaceri s'au ivit. La un moment dat, eroul lui Brătescu—învinsul, victima ticăloşiei societăţii — s'a recules prin conştiinţa valorii sale morale, pe care a opus-o, ca scut, biruitorilor săi; biruit, Mişu Gerescu s'a înălţat deasupra biruitorilor săi prin puterea cugetării filosofice, care — prezintându-i întregul tablou al evoluţiei naturii, ce năzueşte din toate puterile dela inconştienţă spre tot mai deplină cunoaştere de sine— i-a arătat că el, învinsul, e prin setea lui de cunoaştere, mai îndreptăţit la viaţă de mersul general al firii, decât învingătorii lui. Şi justificat astfel faţă de sine în întregul lui fel de a fi, învinsul a întrezărit poate victoria lui—a acelora de un fel cu dânsul—pe care mersul spre mai bine al umanităţii nu va întârzià s'o aducă.

Cum însă Mişu Gerescu nu erà decât cea din urmă incarnare a lui Brătescu, nu mult după scrisorile aceluia au urmat scrisorile lui Brătescu.

*

Dela acele minunate „Câtevà păreri" în care şi-a înfăţişat Caragiale concepţia sa estetică, nu s'a mai scris la noi bucată de proză filosofică în imagini, atât de interesantă sub raportul *literar*, ca „Scrisorile" în cari Brătescu îşi depune concepţia sa metafizică. Dar primul, — deşì cu mai mare artă, — şi-a aşternut cugetările sale asupra frumosului cu acea răceală suverană care i-a caracterizat toată opera şi fără altă preocupare decât aceea de a-şi traduce părerile cu cea mai mare limpezime în energia imaginelor întrebuinţate; pe când în scrisorile lui Brătescu, ieşite din-

1) *Viaţa Românească*, anul VII, no 1, 7-8.

tr'o vajnică luptă sufletească, vibrează toate tribulaţiile crâncene, cari au premers închegării concepţiei sale filosofice despre lume, respiră nu atât preocuparea adevărului, cât adânca frământare morală a unui suflet, strâns de necesitatea vitală de a se reconcilia cu sine însu-şi. Dar tocmai pasiunea morală, — ce le însufleţeşte — face ca scrisorile acestea să apară aşà de strâns îmbinate cu chiar producţia lui poetică şi aşà de semnificative pentru evoluţia lui literară.

Izbucnirea preocupării metafizice la Brătescu pare a se legà deadreptul de conţinutul sentimental al creaţiei sale poetice ; ea pare a fi ieşit—cum am văzut la Mişu Gerescu — din instinctul de conservare etică al învinsului, care—declarat de nevrednic şi de inutil de o societate ticăloasă — a căutat să-şi scoată de aiurea rostul său de a fi, din mersul mare al naturii, din rostul general al lumii. Astfel din nevoia de a-şi justificà propria înfrângere, de a-şi îndreptăţi felul său de a fi, învinsul nostru s'a aruncat cu patimă în cercetarea acestui rost general al lumii şi de idealul *cunoaşterei* acestuia s'au agăţat toate nădejdiile naufragiatului. Şi când a văzut că din imensitatea totului putem cunoaşte nespus de puţin — atât de puţin cât ar închipuì dintele unei rotiţe dintr'un mecanism foarte complicat — încât puţinul cunoscut nu ne poate îngăduì să bănuim mersul şi alcătuirea totului, atunci durerea lui a fost mare, dar el s'a resemnat, limitându-şi năzuinţa de a cunoaşte la pământul pe care trăim şi căutând a prinde, din legile lui, rostul vieţii. In clipa însă în care a întâlnit afirmarea groaznică a marelui filozof al vremii nouà, că nici puţinul ce cunoaştem nu e adevărată cunoştinţă, că o cunoaştere deplină — în sine — a lucrurilor este cu desăvârşire înlăturată, în clipa aceea mintea i s'a oprit în loc în faţa abizului, care înghiţià toată nădejdea sa de naufragiat. „Pe graniţele nebuniei l'au dus afirmaţiile că cunoaşterea ce avem noi despre lucruri este o cunoaştere nevalabilă..." Faţă cu afirmaţia asta, care-i părea lui suprema anarhie a cugetării, zădărnicirea oricărei năzuinţi de cunoaştere, el a simţit dărâmându-se într'însul şi temelia oricărei criteriu moral şi toate puterile minţii i s'au strâns ca să restabilească echilibrul moral sdruncinat.

Astfel problema centrală a metafizicei de azi, aceea a cunoştinţii, pe care filosoful rece a tratat-o cu unica preocupare ştiinţifică în cartea care — poate ca un semn al vremii — a apărut cu puţin înainte de scrisorile lui Brătescu, este privită de acesta din urmă nu cu patima adevărului ci prin prisma preocupărilor sale morale.

In „Elementele de metafizică" cu toată arta cu care e înfăţişată problema filosofică, cu tot felul emoţionant şi aproape dramatic în care se desfăşoară progresul ei, preocuparea filosofului rămâne necontenit aceea de a găsì soluţiunea cu toată obiectivitatea şi întreaga stringentă logică a raţionamentului. Brătescu însă uzează de privilegiul suveran al poetului, de a considerà de adevărat ceeace e fecund, ceeace priește firii sale ; cu un arbitrar suveran el îşi creiază singur valorile, alcătuindu-şi soluţia potrivită înclinării lui realiste. Fără a se subordonà legilor stricte ale raţiunii discursive el face în tărâmul gândirii o „lovitură de stat" mascată printr'un adorabil raţionament în imagini, şi găseşte soluţia liniştitoare. Pentru atâţia alţii faptul că cunoaşterea e relativă şi lucrurile sunt altfel decât ne apar, nu face cercetarea ştiinţifică imposibilă ; dar Brătescu nu poate concepe putinţa cunoaşterii decât în cazul perceperii *absolute* a lucrurilor. Ei bine, zice el, lucrurile din afară de mine *trebuie* să fie identice cu imaginea lor din mine căci sensaţiile, cari ne vin dela lucruri trebuie să se reprefacă, în noi, în aceste lucruri, precum sunetele vocii omeneşti transformate întâi în simple înţăpături de ac pe placa gramofonului, se reprefac apoi, când placa e pusă în vibrare, în aceleaşi sunete omeneşti. *Trebuie* să fie astfel, căci altfel, pentru Brătescu, orice siguranţă ar dispare şi s'ar prăbuşì statornicia neclintită a legilor morale, unicul razim al credinţii sale în mersul spre mai bine al umanităţii. Trebuie să fie astfel, căci aşà o porunceşte temperamentul *realist* al poetului, care nu-i îngăduie să-şi sprijine optimismul decât pe un realism metafizic, aşà precum *romanticul* Eminescu şi-a putut întemeia etica sa pesimistă numai pe o metafizică idealistă.

Dacă pentru romanticul Eminescu lumea asta n'are nici un rost moral, fiindcă întreaga lume e visul nostru iar viaţa e un vis al morţii eterne, pentru Brătescu existenţa rostului moral al lumii nu e cu putinţă de întemeiat decât pe faptul că lumea este în miezul ei aşà cum ni se arată nouà. Dar ca şi celui dintâiu, tot astfel şi lui Brătescu numai temperamentul său i-a impus nevoia acestei împerecheri de concepţii, căci logiceşte vorbind o soluţiune idealistă a problemei cunoaşterii nu exclude de fel o concepţie morală optimistă şi positivă şi un al temperament ar fi putut întemeià tocmai pe credinţa că lumea şi viaţa e un vis fugar,—o admirabilă morală. Literatura spaniolă oferă exemplul acelei mari drame metafizice, în care Calderon — romanticul şi misticul — ne înfăţişează adânca şi fericita revoluţie morală, pe care o face în sufletul eroului... ce?— tocmai acel răspuns la problema cunoştinţii, care a exasperat pe Brătescu. Dacă mărirea, plăcerea sunt fantome deşarte şi viaţa întreagă un vis, un vis amăgitor menit să ne puie la încercare, de ce ne-am complace în ispita acestui vis zadarnic, din care ne vom trezì poate mai curând decât ne închipuim şi nu ne-am îndreptà spre căutarea *„eternului*, în care gloria nu e trecătoare, fericirea nu e un vis, fiici mărirea o fantomă?" — îşi zice sălbatecul erou din „Viaţa e un vis" şi, înarmat cu acest gând, el se birue pe sine şi... devine om. Dar apucătura sa desăvârşit realistă i-a cerut lui Brătescu cu totul altă formulă de închiegare a necesităţii sale morale cu o concepţie metafizică şi apucătura asta după o crâncenă luptă, a biruit, impunându-i formula cea mai utilă, cea mai în stare a fecunda desvoltarea lui poetică.

*

Formula cea mai capabilă a fecundă desvoltarea sa poetică? In ce fel preocuparea metafizică a lui Brătescu i-ar puteà înrâurì desvoltarea poetică? Nu ne putem rostì asupra *virtualităţilor* artei sale, dar — pe cât se străvede din „Scrisorile lui Gerescu" — se pare că noul element filosofic, dobândit de Brătescu, e menit să provoace o fericită lărgire a sferii sale poetice. Dela cântarea tânguioasă a celui biruit, poate că vigoarea sufletească a poetului — creindu-şi în cugetarea filosofică, un nou şi puternic motiv de reconciliare cu lumea, un mântuitor liman moral — depe înălţimea căruia îşi poate desfide învingătorii — se va ridicà la cântarea senină a resemnării superioare, dacă nu chiar până la imnul triumfului. Căci dacă e adevărat că semnificaţia preocupării lui filosofice din timpul din urmă este nevoia profundă şi sforţarea eroică a unei naturii sănătoase, de a-şi recucerì prin cugetare, *echilibrul moral*, pe care i l-a răpit neadaptarea sa la viaţă — atunci e de sperat, că această adâncă primenire sufletească se va răsfrânge şi asupra creaţiunii sale poetice, îndrumând-o pe căi mai largi şi mai roditoare.

I. Netzler

CULTURALE

CAMPANIA IN FAVOAREA CLASICISMULUI IN FRANŢA

Liga pentru cultura franceza urmăreşte cu mult succes propaganda sa în favoarea clasicismului.

In afară de desbaterile foarte interesante ţinute în Camera şi Senatul francez, în afară de articolele publicate în diferite reviste şi ziare, precum şi de conferinţele membrilor ei [1]), au apărut sub patronajul ei, trei broşuri de cea mai mare însemnătate. Ele sunt opere a trei mari oameni de ştiinţă: a regretatului Henri Poincaré, fost membru al Academiei franceze, a lui Henry Le Chatelier, membru al Institutului Franţei şi profesor la şcoala de mine şi a doctorului Grasset, profesor la facultatea de medicină din Montpellier.

Fiecare din ei arată în chip magistral argumentele oamenilor de ştiinţă în favoarea menţinerei şi a reîntegrării în cursul secundar a studiilor clasice.

Nădăjduind că acestă chestiune poate interesà cercurile noastre şcolare, vom rezumà mai la vale părerile acestor învăţaţi, cari având în vedere situaţiunea înaltă ce ocupă în ştiinţă şi mai ales faptul că nu aparţin decât indirect literilor, nu se pot învinuì de parţialitate.

Henri Poincaré în *Les Sciences et les Humanités* (Ed. Arthème Fayard 1911) începe prin a arătà întru cât studiile clasice au folosit oamenilor de ştiinţă.

«Printre oamenii, scrie autorul, cari au servit mai mult sau mai puţin ştiinţa în chip strălucit, de altfel cu toţii în chip folositor, unii au primit în tinereţe o educaţiune solidă, câteodată rafinată, pe când alţii n'au avut decât o formaţiune literară grabnică, necomplectă şi sumară. Am fi ispitiţi din această pricină să conchidem că studiul literilor este inutil pentru savanţi, de oarece mulţi dintre ei au putut să treacă peste el. Totuşi suntem oare siguri că nu se poate face nici o deosebire între operele unora şi ale altora şi că nu se poate recunoaşte la ele un semn oarecare de originalitate? Nu voesc să fac aici această comparaţiune, căci ar fi să citez nume proprii, şi n'aşi voì să ating pe nimeni, nici chiar pe cei morţi. In asemenea materie, aprecierile sunt greu de făcut, şi chiar dacă s'ar demonstrà că unii au fost tot aşà de buni savanţi ca ceilalţi, ce ar puteà proba aceasta? Faptul s'ar explicà în chip firesc. Mult timp nimeni nu puteà să iasă la iveală fără a fi făcut liceul clasic şi în general nu puteà ieşi din rând. Cei ce au reuşit a înfrânge această regulă, n'au putut s'o facă decât graţie unei energii excepţionale, care le ţinea loc de multe alte avantage, şi care puteà să-i pue în acelaş rând cu spiritele cele mai cultivate, cari însă aveau un caracter mai puţin oţelit».

«Un lucru e însă sigur: savanţii, cari au beneficiat de o educaţiune clasică, se felicită toţi de ea, pe când cei ce au fost privaţi regretă în general aceasta (zic în general, căci dela o vreme încoace sunt oameni cari ar vedeà bucuros în «originele primare (origines primaires)» nu ştiu ce titlu de glorie democratică şi ca o îndepărtată promisiune de deputăţie). Pentruce oare unii se felicită, pe când ceilalţi regretă? Oare pentrucă ştiinţa nu e totul şi că cinevà trebue mai întâiu să trăiască, şi că cultura ne face să descoperim la olaltă noui argumente şi izvoare pentru viaţă? Nu. Toţi simt în chip confuz că umanităţile sunt utile nu numai omului, ci chiar savantului».

«Aşi dorì să explic aici raţiunile acestui simţimânt vag, de care îşi dau poate greu seamà cei ce îl resimt. Pentru a tratà chestiunea sunt nevoit s'o divid: am vorbit de savanţi în general; or, sunt multe specii de savanţi; calităţile matematicului nu sunt cele ale fizicianului, şi încà mai puţin cele ale biologistului. S'ar găsì persoane cari să susţină, că aceste calităţi sunt incompatibile şi că formaţiunea care convine unora n'ar puteà conveni celorlalţi».

«Pe de altă parte, când s'a căutat să se enumere avantajele studiilor clasice, s'a găsit că ele sunt de tot felul, a căror acţiune trebue să fie cu totul diferită. Ele ne exercitează spiritul de analiză forţându-ne să comparăm formele limbajului, zic gramaticii. Ele ne dezvoltă spiritul de fineţă, zic ceilalţi. Ele ne înalţă deasupra vulgarităţilor vieţii utilitare, zic în sfârşit alţii. Apărătorii culturii literare au invocat prin urmare argumentele cele mai diferite».[1])

Să vedem care e valoarea acestor argumente, adaogă autorul. Să luăm cazul matematicului. Temele şi versiunile îi sunt oare de vreun oarecare folos? O observaţiune personală a d-lui Vacquant, inspector general al instrucţiunii pentru matematici, ne va servì drept răspuns. D-sa inspectând într'o zi o clasă a învăţământului modern, pune pe unul din elevi să demonstreze teorema cunoscută: *produsul nu atârnă de ordinea factorilor.*

«Elevul începe să repete demonstraţiunea, pe care a învăţat-o în manualul său. Din text nu schimbă nimic, decât

1) Cităm între altele conferinţa lui Laignel Lavastine despre utilitatea studiilor clasice pentru cariera medicală, ţinută la societatea internatului spitalelor din Paris, la 30 Noembrie 1911. Vezi *Aesculape*, Ianuarie şi Fevruarie 1912, p. 21 şi 25; discuţiunile şi rezoluţiunile luate de douăzeci de *societăţi medicale de arondisment* întrunite împreună cu *Societatea de medicină din Paris* într'o şedinţă plenară la 30 Iunie 1911; rezoluţiunea şi moţiunea *Asociaţiunii generale a medicilor din Franţa* din 21 Aprilie 1912; articolul publicat în *Echo des Etudiants* din Monpellier 1912 p. 6; moţiunea votată în 25 Maiu 1912, de *Comitetul asociaţiunii corporative a studenţilor în medicină*, fără a socotì celelalte manifestaţiuni noui din lumea literară şi ştiinţifică intrată mai de mult în luptă în favoarea studiilor clasice.

1) *Les Sciences et les humanités*, p. 5-8.

un mic cuvânt, ceeace e însă de ajuns ca raționamentul să fie greșit».

«Semnul algebric al înmulțirei poate să se enunțe în diferite chipuri: «înmulțit prin (multiplié par)», sau «care înmulțește (qui multiplie)», sau «pe care îl înmulțește (que multiplie)». Autorul manualului pusese «înmulțit prin» sau «pe care îl înmulțește» (multiplié par ou que multiplie). Elevul însă avea obiceiul să enunțe înmulțirea prin expresiunea «care înmulțește (qui multiplie)». Pentru demonstrațiunea de față dânsul nu și-a schimbat obiceiul acesta».

«Pentru orice altă teoremă, aceasta n'ar fi avut nici o însemnătate: *a qui multiplie b* este acelaș lucru cu *a que multiplie b*, pentrucă se știe că avem dreptul să schimbăm ordinea factorilor. Pentru chestiunea propusă însă, nu e tot una. Noi nu știm încă dacă avem dreptul să schimbăm ordinea factorilor, pentrucă e vorba să demonstrăm tocmai aceasta. Nu știm încă dacă *a qui multiplie b*, adică un produs în care înmulțitorul *a* și deînmulțitul *b*, este acelaș lucru cu *a que multiplie b*, adică un produs în care înmulțitorul este *b* și deînmulțitul *a*; n'avem dreptul dar să punem unul pentru altul, căci altfel demonstrațiunea noastră devine falșă».

Ei bine, cu toate sforțările inspectorului, elevul n'a putut înțelege greșala sa, și, ceeace e mai surprinzător, nici unul din colegii săi nu păreă că o înțelege Și profesorul se dezolă zicând: totuși li se învață să facă analize gramaticale! Vai! analizele lor gramaticale erau așă de departe!...»

«Într'o clasă de litere, îmi spuneă d. Vacquant, nu s'ar fi întâmplat aceasta. Greșala puteă să se comită, dar elevul ar fi înțeles'o îndată ce i s'ar fi explicat, și ar fi îndreptat-o îndată ce ar fi înțeles-o».[1])

Dacă exemplul acesta, adaogă Poincaré, nu poate fi prea convingător, de oarece învățământul modern este astăzi fără îndoială prea bine organizat ca să se mai poată comite astfel de greșeli, totuși nu e mai puțin adevărat că el e instructiv. „El ne face să vedem mai bine, ca printr'o lupă măritoare, natura dificultăților care așteaptă pe tinerii matematici nefamiliarizați cu analiza formelor verbale". In limbă se întâlnesc nuanțe mult mai delicate decât cele relatate mai sus. Nefamiliarizarea cu ele poate vicià un raționament matematic, în care trebuie să se urmeze în chip riguros linia dreaptă și în care nu e îngăduită cea mai mică abatere. „Pentru a înțelege aceste nuanțe trebue ca cinevà să fi învățat să le simtă; trebue să fi câștigat o lungă obișnuință pentru a le stăpâni din prima aruncătură de ochi fără nici o ezitare".

«Copilul înțelege frazele *în bloc*, ca să zicem așă, și dacă l-am lăsà în voia lui, dânsul le-ar scrie pe toate într'un șir. Fiecare cuvânt este ca un centru de asociațiuni de idei, ca un far care luminează tot câmpul conștiinței; diferitele cuvinte ale unei aceleași fraze strălucesc în acelaș timp; lumina lor se amestecă; câmpurile ce le luminează tind a se acoperi, fără a se puteà zice dela care din aceste faruri cutare sau cutare punct atrage mai multă lumină».[2])

Mai ales pentru raționamentul matematic fazele în bloc nu pot trece. Trebue să i se prezinte materialuri mai puțin grosolane, reduse, ca să zicem așà, în mici bucățele prin analiza verbală...

«Mi s'a zis, că limba chineză este incapabilă de a exprimà unele nuanțe delicate, pe cele pe cari le redăm noi prin flexiuni, și din pricina lipsei de un instrument care să le permită să raționeze cu precizie, fiii Cerului sunt și vor rămâne în imposibilitate de a cultivà matematicele». [3])

Pedagogia a găsit două procedee pentru învățarea limbei: analiza gramaticală și practica temelor și a versiunilor. Analiza gramaticală prezintă multe avantaje, totuși ea este insuficientă. Lipsurile ei sunt complectate prin temele și prin versiunile. Copilul prin această metodă nu maniază numai forme abstracte ci cuvinte cu fizionomia lor proprie. Practica temei și a versiunei îl învață să cunoască cu adevărat sensul frazelor, și îl face apt de a se servì de raționamente[1]).

Tocmai în aceasta constă însemnătatea limbelor vechi.

«Cu limbile clasice, din pricina bogăției lor de flexiuni, a inversiunilor cari răstoarnă ordinea cuvintelor, acest exercițiu este în chip particular profitabil. De altfel dela o vreme încoace, se învață limbile moderne inlăturându-se tema și versiunea; aceasta se numește *metoda directă*, care pare justificată de avantage destul de mari, Dar, de când această metodă este practicată pretutindeni, limbile moderne nu mai pot jucà acelaș rol ca limbile moarte din punctul de vedere care ne ocupă. Și aceasta ne arată cât de absurd ar fi să se aplice la latinește de pildă metoda directă. *Nu se învață limba latină pentru a vorbì latinește, ci pentru a ne dedà la o gimnastică utilă, a cărei avantaje le-am arătat mai sus.* In ziua în care se va învățà latinește prin metoda directă, limba latină ar fi de prisos să se mai învețe» [2]).

Poincaré, mai departe, cere de asemenea pentru biologist cunoștința umanităților; căci ele, în afară de avantajele dejà enumărate mai sus, servesc pentru cultivarea memoriei. Și se știe cât de folositoare este pentru această știință o bună memorie verbală. Giard, care a fost un biologist de primul ordin, a scris un interesant articol asupra educațiunii morfologistului. El cere înainte de toate să se desvolte la copil spiritul de observație sau mai de grabă, să nu fie împiedicat dela aceasta. Giard mai susține că acest spirit există în chip natural la cei mai mulți dintre adolescenți și că metoadele actuale n'au drept rezultat decât să-l facă să avorteze sau să-l distrugă. El critică deci cu multă vigoare nouile programe de învățământ și partea excesivă, după el, ce se dă matematicelor.

«Vreme îndelungată, zice el, există cel puțin o compensațiune la această tristă stare de lucruri. După ce își sfârșià umanitățile, tânărul posedà o oarecare cunoștință de limbile vechi, și aceasta, în afară de utilitatea morală superioară, nu erà fără un serios avantaj pentru viitorul naturalist. Aceste studii literare conduse cu dibăcie, puteau chiar să furnizeze spiritului învățatului morfologist o excelentă preparație pentru viitoarele lui lucrări. Analiza limbistică relevează în curând unei inteligințì vii, legile structurii și a evoluțiunii limbajului cu totul comparabile celor cari se pot deduce dela observațiunea ființelor vii». [3])

Poincaré, departe de a suscrie la ceeace spune Giard împotriva matematicelor, declară totuși că părerea învățământului biologist trebue să ne facă să reflectăm.

«Limbile evoluiază, zice Poincaré, ele trăesc; cuvintele au o istorie, ele se transformă; se găsește într'un cuvânt francez urmele unui cuvânt latin dela care el derivă, cum se găsește în om, după Giard și alți transformiști, urmele strămoșului său simiesc». [4])

1) Ibid. p. 10.
2) Ibid. p 12.
3) p. 13—14.

1) Ibid. p 16.
2) Ibid. p. 17.
3) Ibid. p. 23.
4) Ibid. p. 24.

Toată lumea e de acord să recunoască, că învățământul literar e propriu să ne desvolte spiritul de fineță, de care toată lumea are nevoie în viață. Decât se crede în general, că cinevà are nevoie de aceasta, ca să devie om de societate și nu savant. Cinevà poate fi un mare savant fără nici un spirit de fineță.. Aceasta este o afirmare greșită. Dacă adeseori savanții mari se arată stângaci în societate, aceasta se datorește în bună parte distracțiunii și nu lipsei de spirit de fineță. In fața unei probleme de deslegat ei uzează, fără să-și dee poate seamă de finețe.

«Să luăm cazul matematicului. El trebue să demonstreze; demonstrațiunile sale trebuesc să se fundeze pe baze solide. Pentru aceasta spiritul geometric e de ajuns. Dar înainte de a demonstrà, dânsul a trebuit să inventeze. Nu se inventează însă prin deducțiune pură; dacă întreaga concluziune erà deja în premisele cunoscute, n'ar mai fi această invențiune sau creațiune; ar fi numai «de la mise en oeuvre», transformare. Geometrul inventează prin inducțiune, casi fizicianul; am explicat aceasta aiurea. Dar pentru a inventà prin inducțiune, trebue să ghicim, să alegem. Nu putem aștepta ca să avem certitudinea, trebue să ne mulțumim cu intuiția. Aici spiritu geometric pur nu poate servì; ne trebue cevà mai mult, și acest cevà este spiritul de fineță, așà cum l-am definit».

«Și de aceea printre geometri se găsesc unii cari sunt lipsiți de spiritul de fineță, și alții cari îl posedă, dacă nu în viața exterioară, cel puțin în viața lor științifică. Primii vor puteà să facà o operă foarte utilă, vor puteà desăvârși descoperirile altora, vor trage consecințe peste consecințe și vor acumulà teoreme, dar nu vor fi adevărați creatori, afară numai poate odată la începutul existenței lor printr'o fericită întâmplare. Ceilalți însă vor ști să aleagă, vor ști să ghicească, vor ști să creeze; opera lor se va reduce poate la câtevà pagini; dar aceste pagini vor fi din acelea din care orice lucrător cu puțină dibăcie va trage ușor volume întregi. De sigur nu voesc să zic că primii sunt toți produse ale învățământului modern, și că ar trebui să se caute creatorii printre ceice au făcut «clasele» cum se ziceà altădată. Departe de asta; sunt persoane, la cari spiritul de fineță este un dar natural și pentru aceasta n'au trebuință de ajutoare străine; sunt alții cari n'ar puteà să-l capete nici după douăzeci de ani de studiu. Nu este însă mai puțin adevărat, că cea mai mare parte din oameni îl posedă în germen și că puțină cultură poate să favorizeze dezvoltarea lui».

Dar nu acesta este punctul cel mai însemnat al chestiunii. Insemnătatea cea mai mare a studiilor clasice este următoarea:

«Ele ne învață mai bine decât orice alt studiu să ne înde părtăm de tot ce nu are decât un interes imediat și particular și să nu ne interesăm decât de ceeace este general, să aspirăm la un ideal oarecare. Ceice au gustat din aceasta devin incapabili de a mărgini orizontul lor; viața exterioară nu le vorbește decât de interesele lor de azi, ei însă nu o ascultă decât pe jumătate, ei se grăbesc să li se arate altcevà, ei duc cu dânșii nostalgia unei patrii mai înalte... Aceasta ar fi poate o obiecțiune serioasă adusă studiilor clasice. Dacă trebue să dorim ca la zece Francezi, nouă trebue să devină comersanți și oameni de afaceri, nu-i oare primejdios să-i dezgustăm de mai 'nainte de ceeace va stăpâni viața lor? Fără îndoială n'ar fi imposibil să se respingă această obiecțiune; dar aceasta nu mă privește, căci nu aceasta este subiectul ce tratez. *Eu cercetez cum trebue să procedăm pentru a formà savanți».*

«In acest caz, lucrul e foarte clar. *Savantul nu trebue să-și peardă vremea căutând să-și realizeze foloase practice; el le va obține fără îndoială, dar trebue să le obțină pe de asupra (par surcroit)».* El nu trebue să uite niciodată că obiectul special, pe care îl studiază, nu este decât o parte din marele tot, care îl debordează, și că dragostea și curiozitatea acestui mare tot trebue să fie unicul resort al al activității sale. Știința a avut aplicațiuni minunate; *dar știința care n'ar aveà în vedere de cât aplicațiunile, n'ar mai fi știință, ea n'ar mai fi decât bucătăria (la cuisine). Nu există altă știință decât știința dezinteresată».*

«Trebue să ne urcăm mai sus, mereu mai sus ca să vedem mai departe și fără a zăbovì în cale. Adevăratul alpinist consideră mereu piscul pe care s'a suit, ca o treaptă care îl va conduce la un vârf mai înalt... Iată ce spirit trebue să însuflețească pe savant. *Acest spiriu este acel care suflà altădată peste Grecia, și care creà poeți și gânditori. In învățământul nostru clasic rămâne nu știu ce din vechiul suflet grec, nu știu ce, care ne face să privim mereu mai sus. Și aceasta este mai prețios pentru a face un savant, decât citirea a mai multor volume de geometrie».*

Poincaré termină broșura sa declarând că, chiar dacă statisticele ar arătà că actualmente secțiunile liceului fără greacă și latină dau un contingent mai mare de oameni de știință, aceasta n'ar însemnà nimic; căci nu trebue să ne uităm la număr ci la calitate. El e de părere că o reformă e necesară în favoarea umanităților.

(Sfârșitul în No. viitor)

O. Tafrali

LITERATURA

RĂZBOIUL

N'a fost nici o luptă.

Drumuri lungi, pe întinderile pustiite, în care dușmanul nevăzut trimite din depărtare moartea,—ascuns, fugar când îl apropii.

Bubuiturile nu se mai aud, atât au ostenit urechia, în toate zilele. Cald. Pământul se ridică în suluri de praf negru, acolo unde ghiulele țâșnesc trâmbe albe. Spre zarea mohorîtă, cerul se înțeapă cu lumini mici, isterice ca împunsăturile de morfină.

Dușmanul nevăzut trimite ghiulele, ce șuerând și fluerând se sparg, rătăcite în păragina câmpurilor.

In șanțuri stau sentinelele pe brânci.

Atât. Atât, de patru zile.—Bateria rămasă pază în valea asta cenușie, își simte tot mai mult singurătatea.

Atât.

De patru zile stau cu toții nemișcați — ordin superior, — și nu pot să răspundă dușmanului, fiindcă armele nu bat până acolo.

Soldații nu înțeleg dece stau fără să lupte, și dece

inamicul e veşnic şi exasperant ascuns. Unde e lupta aprigă, după care îţi ştergi mâna cu care ai sugrumat în sânge?

— Bocesc prin văzduh ghiulele.

Soldaţii ar râde, (sunt flămânzi).

Ordinul superior, care i-a oprit în valea asta, i-a uitat poate? — întrebare care nu mai merită răspuns.

Şi armele nu bat până la duşman...

E mai mult decât linişte albă, în bubuiturile risipite pe câmpuri.

— Un locotenent a înebunit.

Galben de friguri, ochii,—două picături de bronz.— speriaţi de moarte, s'a ridicat, şi toţi sunt umiliţi sub glasul lui strident care comandă.

Comandă cornistului să sune atacul, comandă o luptă piept la piept, — flutură sabia, — şi gândul lui mutilat, se ridică iară : „Ţara mea... trăiască ţara mea". Şi gura lui săracă de scuipat, mestecă vorbele în care răcneşte foamea celor patru zile decând sunt uitaţi,— ţara pe care o chiamă, nu e decât un codru de pâine şi o clipă de somn ce nu poate veni.

Camaradul lui îl împuşcă... (de milă).

Ceva nou : Ghiulele ce se spărgeau neregulat pe întinderea câmpiei, au prins linia în care e lagărul ; punctând cu foc, pipăesc ascunzătoarea bateriei. Acum se vede bine intenţia nevăzutului omorîtor. Apropiindu-se din ce în ce, ghiulelele sunt tot mai mult, când înapoi, când în faţa întăriturei... Tăcere... Distanţele se micşorează într'una... Inainte, înapoi, înainte. Distanţele se micşorează... Au înţeles cu toţii, că le-a găsit locul, că de-acum are să-i împartă nevăzuţii, aşa cum e împărţită o ţarină pentru prăşit. Au să fie doborîţi şir cu şir, ca într'un joc de ţintar, când ai făcut „morişca" .Bubuiturile sguduie pământul, ca un bivol ce se scutură necăjit de bold.

— Inainte-înapoi-înainte.

Bravo ! un obuz a bătut în faţa şanţului, — (curge ţărâna). Vine altul, — umbra trece repede. A izbit în creasta din fund şi uruind ca o sfârleză, pocneşte, nerănind pe nimeni. Dar din schijele cari învârtesc horă, iese în valuri duhul blestemat în care e moartea. Moartea — mai mult decât în ţăndări, în sulife, şi săbii, — în norul alb care se târăşte leneş...

Şi peste toţi cei cari aşteptau, neputând să fugă, începură să cază obuzele, ce se spărgeau ca ploaia de artificii într'o serbare de noapte. In turbureala întunericului, vălul alb deveneà tot mai des, mai adânc, şi otrava lui coprindeà pe cei ce stăteau pe brânci, cu fruntea în palme, lângă armele neîntrebuinţate.

SCRISOAREA UNUIA CE NU S'A SINUCIS

„Aşi vreà să-mi smulg inima,—şi nu să ţi-o dau cu un gest Wertherian, ci s'o asvârl ca ceva prost, care nu e şi n'a fost la nimica bun.

Dece te-am iubit, — nu ai să înţelegi niciodată cât, fiindcă credeam că înţelegi.

Gestul tău e nebun, — iubirea ta atât de falşă,— şi numai felul tău de a iubì ţine pe veşnicia vieţii.

Vezi tu, când am intrat în salon, mi s'a părut ridiculă ca o dramă, cutia lui de bomboane, floarea în glastră învălită în hârtie roz, şi parfumul cu care erà îmbuibat el, şi viitoarea mamă soacră care priveghea îngereşte, lângă voi, pe scaun din cauza reumatizmelor. Şi dunga de pe pantalonii lui erà stricată, şi perna pe care îngenunchiase — jos.

Părul tău blond, erà buclat cu fierul ; — nu-ţi steteà bine, dar ştiai că îl măguleà atenţia. Ochii tăi nu speriaţi, cât nemulţumiţi de venirea mea.

Ce căutam cu dragostea-mi aproape nesănătoasă, să întrerup piesa în care „Ea" sărută cu vârful buzelor şi cade în braţele celui ce declamă „te iubesc" fiindcă a găsit „şic" să te cumpere. Fiindcă faci bine în automobilul lui.

Am vrut să fug, — m'ai oprit să-mi prelungeşti chinul, să-mi vorbeşti, — milă sau convenţiuni sociale?

Şi alergam pe străzi, — pe mult timp voi fi îndurerat, voi fi îndurerat până ce nu voi mai fi, căci aşà e lumea mea, stupidă.

Intr'un târziu, zilele ţi s'or păreà că trec prea mult albe.

Şi ai să vrei să te iubească. Şi ai să iei cuvintele mele. Şi atunci ai să zici : „Uite, pe smaraldul cerului luna e un arc fără săgeată, de coloarea cuprului odată argintat... Luna e un arc, unde e săgeată?" (Ii dai cântecele pe care ţi le-am cântat).

„Unde e săgeata cu care nevăzutul a înţepat în boltă stelele?"

El are să caşte ; a învăţat cosmografie.

Tu ai să închizi ochii, să pari gânditoare.

— „Petuniile şi iasomiile îşi sting în întunerec sufletul". Şi el aruncă havana fină, şi îţi lipeşte pe frunte un sărutat care te scutură.

Tu atunci : „Mi-e frică de lăstuni, să intrăm în casă".

Şi ai să începi pe pianul negru „Chanson Triste" de Tchaikowski, şi ai să arunci dintr'odată mâinile pe obrazul lui şi ai să-l săruţi, lângă cartea mea, pe care o amintire de care ţi-e, tăcut, ruşine, te-a făcut s'o cumperi, dar pe care sigur că nu o vei citì.

Ii face plăcere? Aşà-i că-l excită, cum îi povesteşti tu iubirea mea, iubire de poet? Zâmbeşte... Râde mulţumit? Da!

Nu mai pot. Nu mai pot.

Am vrut cu ironia realului să te întunec într'atât în sufletul meu, numai ca să pot trăì. Zadarnic.

Ştì-vei odată cât te-am iubit?

Şi dacă ştii, ce e?

O! întrebările scrisorilor netrimise!

Adrian Maniu

CUVINTE FRUMOASE DESPRE O FEMEE

Şedeam într'un parc somnoros, noi doi: viaţa şi eu. Viaţa era o femee şi femeea era în braţele mele şi parcul somnoros, cu poteci albastre şi cu statui reci, cu vânturi calde şi cu nisip plouat,—parcul somnoros ne acoperea cu flori.

Femeea mi-a prins mâna, căci a simţit în mine primăvara, sângele meu bun a început să tresalte, căci femeea mi-a prins mâna şi eu am simţit în femee viforuri trecute, soare mort în ceaţă, buchete de flori stinse în unghere, haine de bal mâncate de molii—femeea mi-a prins mâna şi eu eram flăcău cuminte, am ascultat cuvântul vieţii şi uitând rugăciunea nopţii, bunele blesteme şi relele binecuvântări ale mamei mele, m'am dus cu ea .... Femeea m'a dus din parc la izvorul fierbinte al sânului de femee, m'a dus în braţele ei, mi-a dus ochii şi fruntea curată şi buzele roşii şi trupul flămând şi pielea albă—m'a prins de mână şi mi-a strâns mâna şi atunci am simţit că-mi creşte dorul şi mi se întăreşte sucul tinereţii, îmi clănţăneau dinţii şi râdeam duios şi femeea privea la mine cu privirea mare a femeei, în care privire arde creerul şi se sfâşie sufletul—şi mi-a strâns mâna şi mi-a cântat în ureche, or mi-a şoptit în ureche, or m'a muşcat de gât şi eu am început să o sărut, i-am sărutat cu ploae de sărutări sânul şi mână şi bluza ei şi părul ei şi i-am rupt doi nasturi dela ghete.....

Şedeam într'un parc somnoros noi doi: Viaţa şi eu. Viaţa era un medic şi medicul îşi punea mâna pe fruntea mea fierbinte şi parcul despoiat de toamnă fredona cântece de moarte. Isvorul nopţii se scurgea obosit din lună şi o paloare de cavou să lăsă pe faţa mea.

Medicul mi-a prins mâna şi a simţit în mine că sângele meu cel bun a tresăltat şi a căzut bătut—căci o femee mi-a strâns prea tare mâna şi iarna ei mi-a şters primăvara din suflet—femeia m'a dus la viaţa iubirii.... şi medicul îmi pipăia pulsul, vrând să citească de acolo furtuna trecută. Şi medicul îmi prindea mâna şi spunea duios: „du-te la fântâni reci, spală-ţi faţa şi picioarele cu apă vergină, să ţi se trezească sufletul. Du-te la mânăstiri bătrâne, ascultă din iarbă plânsul clopotelor sfinte şi poartă glugă şi bate-ţi trupul cu biciu. Du-te la mare şi lasă-ţi corabia în cârmuirea nopţii—să te trezeşti în dimineaţă—căci cângele, sângele te va ucide“..... Mă va ucide sângele, sângele mă va ucide—am început să plâng în parcul somnoros şi bătrân şi despuiat de toamnă şi m'am aşezat pe o bancă şi am ascultat cum îşi dedeau semne câinii, luna era albă şi rotundă ca un ban de argint uriaş—şi medicul mi-a prins mâna.

Imi prindea mâna. . . . .

Astăzi şed în acelaş parc, pe aceeaşi bancă, cu aceeaş femee. Viaţa este aceeaş, vânturile calde, parcul somnoros. Medicul a murit—sângele meu cel bun iar tresaltă—şi pe potecile albastre, cu statuile lor reci, ne plimbăm noi doi: viaţa şi eu. Viaţa e în femee şi florile ne acoperă când ne aşezăm obosiţi pe o bancă

Femee, femee, tu sfântă şi rea, tu bună, căci m'ai înşelat de atâtea ori. Pentru tine am fugit din mânăstire şi spital, pentru tine am zâmbit, căci am plâns destul pentru tine. Pentru tine mi-am risipit în vânt miile de franci, eu, Emil Isac, şi pentru tine voiu muri, căci vreau să trăesc pentru tine. Pentru tine am învăţat să cânt la clavir, căci voiu uita să cânt din liră—pentru tine aş gâtui, căci binecuvântez fiecare pas al tău..... Femee, femee, cu furtuni trecute şi cu datorii şi cu haine frumoase, — tu, care ai dat lecţii de amor fiilor de prinţ şi cardinalilor—femee, femee, o cât sânt de fericit că eşti aci la Cluj...—Ai venit în oraşul acesta să aduci magnetul parisian şi răcnetele dragostelor de Florenţa—ai adus Apusul şi lumea şi poate pe Dumnezeu mi l-ai adus. Decând eşti aci la mine, nu mai ascult de medici şi părinţi—căci viaţa minunată mi-ai adus-o tu, femee, femee sfântă şi rea.

Şi aşezându-ne pe o bancă, tu îţi pui capul în sânul meu şi adormi. Eu ascult cum îşi dau câinii semne, aş vrea să cânt . . . Şi'mi şterg ochii. Parcul somnoros ne acoperă cu flori.

LA POD STĂTEA FEMEEA...

De câte ori veneam acasă, la pod stetea femeia. Râdea duioasă, chiema bucuria ei ieftină — ochii ei vorbeau şi sărutau — buzele ei ofilite trimeteau şoapte calde... La pod stătea femeea.

Vardist şi samsar de verdeţuri, gazetari şi senatori, artişti şi ofiţeri, o cunoşteau — studenţii o duceau, o îmbrânceau ca berbecii, birjarii scuipau pe ea de pe capră — iar ea, femeea care stă la pod, privea adesea în râu şi se gândea că dacă lacrămile ei ar curge în râu, s'ar turbura liniştea apei şi s'ar umfla de mânie, ca să alunge d'n cazarme şi biserici, din Senat şi din teatru, pe toţi aceia care dorm, râd, beau, discută şi se roagă, tot atunci, când o femee la pod râde, căci vrea să plângă — şi plânge căci n'a putut să râdă.

De câte ori veneam acasă, la pod stetea femeea.

Şi când am venit odat'acasă, într'o noapte, la pod nu mai stetea femeea.

Stetea alta.

Emil Isac

Din Horaţiu : Ad Leuconoem.

O, scumpul meu prieten, nu te trudi zadarnic
Să afli câte zile ne-a dăruit destinul
Căci zeii-atot-puternici ne-or pedepsi amarnic.
Ascultă-mă mai bine:
Chiar dacă-această iarnă va fi cea de pe urmă,
Fii înţelept, strecoară cu 'ndemânare vinul,
Nu mai spera în visuri când ştii că timpul curge
Întocmai ca o apă
Şi viaţa ne-o îngroapă.
Trăeşte şi profită de fiecare clipă
Căci mâine—cine ştie?—chiar mâine, poate moartea
Te va atinge 'n zboru-i cu neagra ei aripă,
O, scumpul meu prieten!

Alexandru T. Stamatiad.

Tristeţea lunii

după *Baudelaire*

In noaptea-aceasta luna e-atât de visătoare!
Şi ca o frumuseţe pe albe perini moi
Ce, gata să se culce, desmiardă gânditoare
Conturul plin şi fraged al sânilor săi goi,—

Pe fine avalanşe se lasă pradă lenii
Şi par'că se cufundă într'un suprem leşin,
Iar ochii ei se plimbă pe albele vedenii
Ce urcă în albastru cu înfloriri de crin.

Adeseori, culcată în lânceda ei lene,
O lacrămă fugară îi picură din gene,
Iar un sărman poet

Prinzând pios în palmă această perlă fină,
Cu grije o ascunde, ca pe un scump secret,
In inimă,—departe de-a Soarelui lumină.

D. Iacobescu

Din Heine

Mama ta—s'o iee dracul,
Tatăl tău plesneaască 'n patru,
Eri m'au stăvilit, săracul,
Să te pot privi în teatru!

Stau fudui şi coate 'n coate,
Graşi, în haină de paradă,
Draga mea, cine mai poate
!N fundul loji să te vadă?

Stau privind cu ochiul paşnic
Doi iubiţi puşi la strâmtoare,
Aplaudând în urmă străşnic
Când şi el şi dânsa moare!

Ieronim Laurian

E L E N E I

Odată, numai o singură dată te-am văzut — e mult deatunci — şi-mi pare ieri.

In miezul nopţii de Iulie — când luna plină, drum rătăcit pe ceruri caută, ca sufletu-ţi când se avântă.

Borangicul luminei argintii, risipea liniştea. aromirea şi somnul, în potirul trufaş a mii de trandafiri — revărsare a grădinei vrăjite.

Treceà vântul ca un mers pe vârful picioarelor, abià îndoind florile ce-şi dedeau ultima suflare, aromate, în extazul tremurat al lunaticei iubiri.

Surâdeau murinde, rozele cu mândre tulpini, în răzoarele pe care le înzânea încântarea ta.

In alb vestmânt erai, aproape culcată pe viorele palide erai, când vederii mele te-ai arătat.

Şi luneà peste plăpânzimea trandafirilor, luneà pe faţa ta privitoare, atât de îndurerat ostenită. Oare nu Destinul (îi zice Durere) e cel ce la intrarea grădinei m'a oprit, ca să respir nebunia adormitelor roze?

Linişte, linişte — în lumea pe care o duşmănesc totul dormea—numai tu şi eu. (Cerule-Dumnezeule).

Şi cum se sbăteà inima mea la aste vorbe „numai tu şi eu". — Singuri.

Ca să privesc m'am oprit, dar într'o clipă au dispărut toate (aminteşte-ţi, erà vrăjită grădina). Sideful lunei şi-a încetat prăfuirea.

Şi băncile coperitè de muşchi, şi drumurile de capricii, florile înflorate şi arborii întristaţi. pân' şi mireasma rozelor, se topiră într'un văl de văzduh. Singură ai rămas, sau mai drept. ochii. dumnezeeştii tăi ochii au rămas, strălucitoare torţă a sufletului tău.

Numai ochii tăi îi vedeam, şi pentru mine ei se făcuseră o lume. Numai pe ei îi vedeam, numai ochii tăi i-am văzut, cum nu-i poate nimeni vedeà — asta până în asfinţitul lunei.

— Vibrări povestite de astre cristaline! Cobiri! Speranţe! Ocean de tăcută îngâmfare, şi de ambiţie eroică! Prăpastie fără fund a dragostei!

... Acum Diana iubită, se îneacă în apusuri de nori vijelioşi. Şi tu vedenio, cobori printre arbori ca în mormânt.

Numai ochii tăi au rămas, ei n'au voit să pleçe. şi, veşnici în noaptea aceea. mi-au luminat spre locuinţă calea pribeagă. Şi dacă mi-au fugit speranţele deatunci, ei tot nu m'au părăsit.

Mă călăuzesc şi îmi călăuzesc viaţa — îmi sunt slujitorii — le sunt robul.

Meniţi sunt ei să mă lumineze — asta e sorţirea lor.

Dator sunt eu, smerit a mă supune, strălucirii tămăduitoare, izvorului de foc ispăşitor. sfinţirei date de cereasca lor flacără.

Iei îmi umplu sufletul de Frumos (şi Frumosul e Speranţă) în cel mai înalt al cerului stau ei, ceilalţi, cărora mă închin, îngenunchiat. şi în veghea cucernică şi în turbureala neadormirii.

Ii văd ş'acum, dulce scânteind, luceferi însoţiţi, pe care nici soarele nu-i mai alungă.

Edgar Allan Poë
In româneşte de **Adrian Maniu**

SORA NATALIA

Odinioară, în Andaluzia se ridică la cotitura unui drum muntos o mănăstire de Franciscane. Această mănăstire erà păzită mai cu seamă de veneraţia pricinuită pe atunci de vederea oricărei cruci înfipte pe un portal de unde se auzià de două ori pe zi clopotul.

Trei trepte duceau la intrarea unei lungi capele cu uşa totdeauna deschisă: Drumul cel mare mergeà dealungul zidului mănăstirii. De jur împrejur câmpii bogate, arbori cu miresme, iarba şanţurilor, singurătate, drumul prăfuit.

Erà un crepuscul enervant de toamnă. In fundul capelei erà îngenunchiată, în hainele sale de soră, o tânără fată cu trăsăturile feţei atingătoare şi suave de frumuseţe. Erà în faţa unei ascunzători săpate într'un stâlp de piatră. La mijlocul ascunzătoarei atârnà o lampă solitară de aur şi luminà ochii plecaţi ai unei madone cu mâinile desfăcute şi grele de graţii strălucitoare, în sfârşit o mumă dumnezeească cu înfăţişare de Ecce Ancilla.

Prin vitraliile din faţă se auzeau înălţându-se de pe drum accentele fragede şi sonore ale unui cântăreţ de serenade acompaniat de acordurile unei mandoline. Cuvintele languroase şi arzătoare de pasiune, de îndrăsneală şi de tinereţe ajungeau în biserică până la sora Natalia care îngenuchiase şi, cu fruntea pe braţele încrucişate la picioarele madonei, murmurà cu glasul desnădăjduit.

— Indură-te Sfântă Fecioară de lacrimile mele şi primeşte-mi rugăciunea cu milostivirea bunătăţii tale.

Exilarea mea de aici ridică pe fundul tuturor gândurilor mele şovăitoare, figura ta sfântă. Ai milă, regină curată de aceea care părăseşte pentru o dragoste muritoare pragul ispăşirilor.

Ascultă arzătoarea credinţă a glasului acela arzător. Dacă nu mă duc, va murì. Cum să osândesc frigurile suferite timp atât de lung fără murmur şi fără nădejde, şi cum să mai urmez să nu consolez pe cel ce iubeşte atât de mult?

Iartă-mă, tu care ştii că te iubesc şi că bucuria mea erà să viu în toate serile să mă rog aici! Uite vălul şi cheia chiliei mele; le las la picioarele tale. Eu nu mai pot... mă înăbuş... această voce.. mă atrage... adio, adio...

Sora Natalia în picioare şovăitoare, fără să cuteze să-şi ridice ochii, lăsă sfânta cheie şi vălul la picioarele albastrei madone cu faţa de lumină şi cu ochi deasemenea plecaţi — dar înspre ce cer şi ce stele! Apoi rezemându-se de stâlpi, ajunse la poartă şi o întredeschise, coborî treptele şi se găsì pe drum — lumina lunei pline străluceà peste câmpie.

— Juan, strigă ea.

Un cavaler, un senior tânăr, cu profilul impunător, cu privirile arzătoare de bucurie apărù, şi sărind de pe cal învăluì cu mantaua pe aceea care în sfârşit venise.

— O, Natalia, zise el.

Departe se deslușea sub umbrele lunei turlele castelului; încălecară amândoi pe acelaş cal şi porniră într'acolo.

Şase luni durară cu sărbători, cu dragoste, cu călătorii fermecătoare prin Italia, prin Florenţa, prin Roma, prin Veneţia. El vesel, iar ea adesea ori gânditoare. Mângâierile arzătorului ei răpitor erau ameţitoare însă nu semănau cu cele pe care le nădăjduise copilăria inimii ei.

Pe neaşteptate, într'o dimineaţă caldă de soare şi fără nici un cuvânt de ştire, ea se deşteptă singură, fără inel de logodnă şi fără bucuria unui copil măcar; amantul ei obosit de ea, dispăruse.

Tânăra fată lăsă cu un suspin adânc să cadă biletul care îi vesteà părăsirea; nu se plânse, hotărîtă să nu mai trăiască. In câtevà ore împărţi săracilor tot aurul care îi mai rămăsese şi chiar în clipa în care voià să părăsească vieaţa, un gând candid îi trecù prin minte: Să mai vadă încăodată, o singură dată, madona de odinioară şi să-şi ea rămas bun.

Imbrăcată ca o cerşetoare porni către mănăstire, sau mai de grabă către capelă. In câtevà zile de mers, ajunse, tremurătoare, sfârşită, în faţa sfintei porţi. Albastrul strălucitor de stele al unei serì frumoase de vară, se întunecà.

Sora Natalia îşi amintì că vechile ei tovarăşe erau retrase pentru rugăciuni prin chilii şi că biserica trebue să fie tot atât de deşartă ca şi în seara plecării, deschise uşa şi privì în fund, sub lampa şi acum aprinsă, madona. Sora Natalia intră târându-se în genunchi pe lespezile albe, şi înaintă către dumnezeiasca ei prietenă; ajunsă la picioarele A-tot-iertătoarei, îngână între două suspine:

— O Sfântă Fecioară, sunt nevrednică de îndurare; nu ştiam atunci când glasul ispitei, mă chemà — nu ştiam ce părăsire şi ce necinste va aduce dragostea trecătoare. Voi murì de această ruşine, izgonită din azilul a lor mei şi de aici mai ales. Care dintre surorile tale, o! Maică, nu m'ar întâmpinà cu semne de groază şi nu m'ar izgonì din această capelă?

Lacrămi tăcute cădeau pe picioarele dumnezeeştei alese. Tânăra fată mai ridică odată o privire supremă de adio şi văzând ochii sacri cari o priveau căzu dintr'odată în extaz. Buzele statuiei se întredeschiseră şi şoptiră:

— Nu-ţi mai aduci aminte fata mea? Inainte de a plecà mi-ai încredinţat vălul şi cheia chilii tale; te-am înlocuit dar aici îndeplinind sub acest văl toate sarcinele încredinţate ţie şi nici una dintre tovarăşele tale n'au băgat de seamă că lipseşti; ia-ţi înapoi ce mi-ai lăsat şi întoarce-te în chilie.... dar să nu mai pleci.

Villiers de l'Isle Adam
In româneşte de **N. Davidescu**

BIBLIOGRAFII:

— *„Figuri Contimporane" din România:* General C. Brătianu, D. Emanoil Budişteanu, N. Budişteanu, Preşedintele Curţii de Apel s. III din Bucureşti, Pană Buescu, Vasile Buescu, Dl. Dr. Anibal Budeac, familia Buhus, Dl. Grigore Buicli, avocat, fost deputat, Dr. C. Buicliu, medic şi profesor universitar: George Bogdan Buicliu, mare proprietar, fost deputat de Roman şi Dl. Şt. Buicliu magistrat. Preţul 50 bani. Administraţia Str. Italiană 19 Bucureşti.

ŞTIINŢA

FACTORII UNEI LEGI ŞTIINŢIFICE

1. Din cauza atacurilor din toate părţile, ştiinţa, pentru a se pune la adăpostul criticei şi a eroarei, a fost nevoită să facă o privire retrospectivă asupra bazelor sale .Vechile achiziţii căpătaseră un caracter de fixitate, ce ţărmurea controlul lor. De aceea erà ireverenţios să pui la îndoială folosul unor tendinţi din ştiinţă.

Inceputul de a criticà conceptele cele mai generale ale ştiinţei se făcuse cu Ostwald; deacum mulţi savanţi ca Enriques, Poincaré, Mach, Duhem, etc., îşi capătă renume continuând aceeaşi cale, controlând fapte, legi, teorii.

In cele ce urmează, voi încercà să arăt unul din caracterele legei ştiinţifice, pe care nu l-am întâlnit în literatura chestiei: este *importanţa arbitrară ce se dă factorilor unei legi.*

2. Cu ocazia criticei datelor experimentale, s'a făcut constatarea că proprietatea faptelor ştiinţifice e de a fi aproximative, iar a legilor de a fi necomplecte, factorii ce intră în lege fiind nenumăraţi, iar ştiinţa neputând să-i introducă, decât pe măsură ce tehnica sa şi simplitatea planului legei îi îngădue aceasta. Legea adevărată, faptul ştiinţific pur nu sunt decât limite, către cari tind asimtotic cercetările ştiinţifice, adică apropiindu-se la nesfârşit de aceste limite, dar neîntâlnindu-le decât acolo, cum se zice în graiul matematic.

Legeà unui fenomen e găsită, când se poate prevedeà în condiţii determinate acel fenomen prin ajutorul câtorvà factori cum sunt massa, distanţa, câmpul electric, etc. De multe ori însă factorii cei mai *însemnaţi ai fenomenului lipsesc, şi atunci lacunele cunoştinţelor le umplu dogmatismul şi* încrederea oarbă a creatorilor legii sau explicaţiei. Şi zic a creatorilor, căci în acest caz savantul pune dela sine; şi cel puţin pune dela sine importanţa pe care o dă cutărui sau cutărui factor, care în realitate poate nu hotărăşte mersul fenomenului. Nu mai vorbesc de cazul când savantul acuplează factori aşà ca efectul prevăzut să fie aproape cel observat, ceeace totdeauna e posibil. E drept că experienţa are rostul să facă alegere între factorii legei, tocmai fiindcă permite a se găsì un fenomen în condiţii diferite şi a găsì deci factorii, ce intră sau nu într'o lege. Dar nu totdeauna acest control al experienţei are rezultatul de fixat factorii, cu atât mai mult importanţa lor.

Fie de ex. un naturalist, care studiază un animal dintr'un loc; şi fie ca el să găsească că prezenţa acestui animal e concomitantă cu a cutărui alt animal.

Naturalistul va scoate o lege asupra evoluţiei animalului, în care factor principal va fi celălalt animal, găsit totdeauna împreună cu animalul studiat. Dacă n'ar fi avut norocul să întâlnească celălalt animal, desigur că formele de evoluţie al animalului studiat ar fi fost hotărîte în lege de alţi factori, sau în orice caz s'ar fi dat importanţă altor factori.

Exemplul poate nu e tocmai bine ales fiindcă la Naturale, legile nu-s puse sub o formă matematică, deci nu se poate aprecià valoarea unui factor pentru prevederea fenomenului, decât în mod calitativ. In ştiinţele fizice trebue să se prevadă nu numai sensul fenomenului, dar şi mărimea lui. Această prevedere e satisfăcută prin puţini factori, condiţionaţi de corpul de castă al factorilor dejà câştigaţi pentru ştiinţă. Aşà se explică cum până acum în legile fizice nu intrà un factor însemnat: câmpul magnetic. Şi de îndată ce s'a văzut o influenţă precumpănitoare a acestui factor, experimentatorii plecând dela concluzii teoretice sau plecând numai dela presupunerea că acest factor trebue să intre cu valoare principală în desfăşurarea unui fenomen, au înzestrat fizica cu un număr de legi însemnate.

Şi se puteà întâmplà următorul lucru: Intâi intrau în lege o serie de factori, afară de câmpul magnetic şi legea erà verificată apropiat graţie unor constante, cari stau la îndemâna fizicianului; după aceea, se introduce ca factor principal câmpul magnetic şi formula ne arată că putem să nu ţinem socoteală de ceilalţi factori, fără ca verificarea experimentală să sufere. In adevăr, o formulă poate fi construită aşà că unii termeni pot fi neglijaţi, fără ca rezultatul global să sufere, fie din cauza exponentului ce poartă, fie din cauza seriei în care e introdus. Mai mult, termenii, ce nu pot fi neglijaţi, pot fi combinaţi în diverse moduri, cu diverşi exponenţi, pentru a da acelaş rezultat, verificabil experimental. Fizica abundă în exemple când mai multe formule, cu aceiaşi factori, prevăd acelaş fenomen.

Mai pot presupune cevà: că s'ar fi putut pune aceeaşi lege, a aceluiaşi fenomen, sub două forme deosebite: una în care factori sunt temperatura, etc. şi alta, în care factor principal e câmpul magnetic, şi amândouă să fie verificabile experimental. Că lucrul e posibil, se poate vedeà din încercările fizicienilor de a pune legea atracţiei lui Newton, sub o formă, care să-i lipsească noţiunea de massă şi coeficientul de inerţie mecanică, întrebuinţând numai noţiuni electromagnetice, sau în orice caz pe lângă massa mecanică să introducă în lege şi o cantitate electrică, electronul. Legea nouă aşà făurită ar trebuì să verifice aceleaşi fenomene experimentale; numai că în cazul întâi factor principal este coeficientul de inerţie materială, în al doilea caz coeficientul de inerţie electrică. In realitate ambii coeficienţi au rostul lor în hotărîrea fenomenului de atracţie între corpii cereşti sau între atomi; numai că savantul poate arbitrar să le deà importanţă unuia sau altuia, arbitrariul fiind condiţionat numai de economia spiritului, spiritul de castă al ideilor, etc., sau motive streine legei sau realităţei.

Cu un număr limitat de factori, prin combinări, putem reproduce, dacă nu cele mai multe din legi, dar

cele mai multe din rezultatele verificabile ale acestora. Şi, de multe ori se descoper legi noui, numai prin încercarea de a acupla factori diverşi, fără alte vederi teoretice, ci doar din simpla încredere în acţiunile reciproce în univers; numai că experimentatorii nu sunt totdeauna sinceri, de a ne spune istoricul descoperirilor lor, ci ni le dau ca *deducţii a unor vederi teoretice anterioare*. Este semnificativ pentru aceasta cazul pe care-l fac fizicienii, când se întâmplă că cu drept cuvânt o lege descoperită să se datorească prevederii unei teorii. Aceasta ne face să bănuim că foarte rar se întâmplă legi găsite prin deducţii. Un exemplu des citat în ultimul timp, este fenomenul Zeeman, prevăzut de teoria lui Lorentz.

Iată în ce constă fenomenul: Lorentz presupune că mişcarea unor particule electrice, electronii, provoacă lumina; mişcarea lor se face ca la un pendul. Lumina fiind provocată de particule electrizate în mişcare, apropiind un magnet, particulele îşi vor schimbà mişcarea şi vor da altfel de lumină, felul luminei depinzând de iuţeala mişcărei. Această urmare a văzut-o Zeeman, care a şi experimentat şi a putut transformà o lumină (coloare) în alta, printr'un magnet puternic.

Istoria ştiinţelor fizice arată că factorii, ce şi-au impus importanţa, n'au fost totdeauna aceeaşi. De ex. acum, electricitatea, una din atributele materiei, a fost ridicată la cea mai înaltă consideraţie, însăşi materia fiind explicată prin încărcări electrice, electroni, etc.; încât se spune des că ceeace e mai sigur este electricitatea şi nu materia (Larmor). Se ştie că la radiaţiile noi ale lui Becquerel, Curie, etc., şi-a căpătat un rost deosebit raportul e/m în care e este încărcarea electrică a unei particule mici, ce e considerată că formează radiaţia, iar m este massa particulei. In unele experienţe s'a găsit că raportul e/m variază; — se poate enunţà sub forma unei legi. Ca rezultatul să varieze, trebue ca, sau numărătorul, sau numitorul să varieze, adică unul din factori. Şi fizicienii, pentru a mulţumì şi necesităţile âltor legi sau altor concepţii, au admis destul de arbitrar, că numai m, massa particulei, variază; adică atributul materiei de a rămânea constantă în orice ocazie, s'a trecut electricităţei. Inversul acestei comportări, adică la care importanţa să se deà materiei, ni s'ar părea tot aşà de arbitrar, sau mai de grabă neimpus de vreo necesitate logică. Şi nu e exclusă de altfel posibilitatea, ca rostul lui m şi e să se inverseze în viitor. Factorul variabil l-am considerat mai important pentru lege, căci celălalt factor poate fi înlocuit printr'o *constantă*, pur şi simplu!

Până acum dominaseră însă factorii mecanici: massa, distanţa, etc., şi aşà se explică formula lui Newton, a atracţiei universale, care ţine seamă numai de massele şi distanţa corpilor în prezenţă; dar nu e imposibil ca legea gravitaţii să se exprime tot aşà de bine prin alţi factori de ex. prin factorul electric sau magnetic, rămânând ceilalţi factori găsiţi, având aşà neînsemnătate pe lângă aceşti noi, că vor puteà fi neglijaţi. De sigur că toţi aceşti factori intervin în legea lui Newton, dar totdeauna putem combina câţivà din ei, pentru ca puşi în lege, rezultatele lor să fie *aproape* cele observate, adică diferenţa între rezultatul observat şi calculat să fie mai mică decât aceea pe care o permite eroarea dată de instrumentele de observaţie întrebuinţate. Deci e posibil, să se înlocuiască într'o lege un factor printr'altul şi rezultatul să fie hotărît, legea verificată. Nu zic că orice factor poate înlocuì pe oricare altul, ci spun numai că probabilitatea este apreciabilă de a găsì măcar un factor ca să înlocuiască pe un altul în o combinaţie de factori.

Se pune dar problema următoare: *Dintr'un număr nesfârşit de factori, este posibil să luăm numai câţivà din ei în toate felurile posibile şi să ajungem la aceleaşi rezultate numerice (experimentale)?* Răspund afirmativ fără să încerc deslegarea matematică a problemei.

3. Poate că termenul de arbitrar nu e potrivit, de oarece introducerea unui factor într'o lege e îngrădită sau condiţionată de întreg vechiul cuantum de idei, luate ca un sistem. Faptele şi legile cunoscute fac un corp de doctrină, care lucrează pentru conservarea sa; e o luptă contra oricărei inovaţii, ce ar aduce adevărurile vechi în incompatibilitate cu faptele noi.

Mai ales fiindcă factorii sunt nenumăraţi, iar efectul lor greu de desfăcut, imaginaţia cuivà sau intuiţia lui nu e suficientă pentru a face apropieri potrivite: mai trebue cuantumul vechiu. De ex. numai în urma teoriilor şi experienţelor asupra influenţelor magnetismului asupra materiei, tensiunea în izolatoare, sau influenţa asupra electronilor, s'a introdus factorul acesta, câmpul magnetic „H" în multe din fenomene, cu egală importanţă cu ceilalţi factori, de unde până acum erà ignorat cu desăvârşire. Incât acum experimentatorii se gândesc cu uşurinţă la influenţa magnetismului asupra rezistenţei electrice, birefringenţei lichidelor, etc. Deci şi între factorii legilor ştiinţifice, există interesul de castă, ca în multe alte domenii.

Şi, de câte ori se întâmplă să fie luptă între un factor nou, care vreà să intre în ştiinţă şi între cuantumul vechiu de factori, avem ceeace se zice o *criză* în ştiinţă. Lupta se termină fie cu încorporarea factorului nou la cei vechi, fie cu o modificare mai profundă, schimbând multe legi sub forme noui. O astfel de modificare puternică a anunţat Poincaré, cu câtevà luni mai înainte de moartea lui, cu introducerea unei cantităţi noui pe lângă atom, electron şi magneton, este cantitatea elementară de energie sau *quanta* lui Max Planck. O astfel de revoluţie fusese pe timpul lui Newton, care a introdus massa în legi.

Aceste schimbări şi crize, fac ca ştiinţa să fie un sistem de adevăruri, cari se găsesc într'un *echilibru dinamic*, adică un echilibru, al cărui punct central e într'o veşnică mişcare.

St. Procopiu

INSEMNĂRI

ANIVERSAREA FILOSOFULUI CONTA. — Viaţa atât de sbuciumată, dar care a cunoscut şi multe măriri, a filosofului *Vasile Conta*, e netăgăduit interesantă, fie că se apropie prin o parte a ei de aceea a celui mai mare poet al nostru, fie că prin cunoaşterea ei ne putem explică unele caracteristice ale filosofiei sale, care e un amestec de idealism şi materialism.

Vasile Conta s'a născut în anul 1845, într'un sat din judeţul Neamţu. Studiile secundare şi le făcù la Academia Mihăileană din Iaşi. Ele fură întrerupte însă pe timp de doi ani, în care interval Conta, deşi în vârstă numai de 15 ani, fu actor într'o trupă ambulantă. După ce îşi luă bacalaureatul, Conta plecă la Anvers, unde îşi luă doctoratul în drept (1872). El nu se putù întoarce imediat în ţară din cauza ftisiei de care sufereà şi pleacă în Italia. Curând se întoarce acasă şi ocupă la Universitatea din Iaşi catedra de drept civil. Din timpul acesta datează cele mai însemnate scrieri ale sale. In 1880 Conta face parte din guvernul Brătianu ca ministru al instrucţiunei publice. Din cauza boalei e nevoit să plece din nou în Italia. In 1882 se întoarce în ţară şi moare în acelaş an.

Considerând ordinea cronologică a apariţiei lucrărilor lui Conta, nu poate fi vorba, fără îndoială, de vre-o expunere a vreunui sistem filosofic bine ordonat şi logic. Dacă însă, avem în vedere planul unui sistem filosofic, găsit printre hârtiile lăsate de el, atunci desigur că putem să orânduim astfel aceste lucrări încât să decurgă din această orânduire posibilitatea unui sistem metafizic. Partea întâia a planului o constitue „Bazele Metafizicei" — vine apoi „Lumea", „Atracţia şi respingerea universală", „Asimilaţia Universală" şi în fine „Ondulaţia universală". In partea metafizică Conta e sceptic. El rămâne însă în limitele scepticismului sensualist, fără a se ridică mai sus, şi ajunge la convingerea că pentru noi, din cauza subiectivităţii cunoştinţei noastre, nu există decât un singur adevăr, adecă acela că „nu putem cunoaşte pe nici unul".

A nega însă realitatea lumei externe, e o imposibilitate— căci *eul* nostru având o activitate voluntară, întâlneşte în desfăşurarea ei, o rezistenţă în lumea din afară, astfel că nu se poate nega existenţa unui *obiect* în afară de *subiect*. (Dovada aceasta e părăsită astăzi de metafizică).

Existând deci o lume în afară, dela care primim impresiuni, — prin care se măreşte experienţa noastră — se măresc atunci şi cunoştinţele noastre, fără însă să ajungem la o cunoaştere absolută a realităţii.

Avem deci de aface aci, cu o atenuare a scepticismului dela început, care afirmase că nu putem avea decât un singur adevăr.

Realitatea externă existând, întocmai ca şi cea internă e supusă legilor mecanice şi nu se poate sustrage acţiunei lor. Tot aşa e şi cu realitatea socială. Viaţa individuală nu poate face excepţie dela aceste legi. Conta exclude prin urmare, liberul arbitru, introducând determinismul fenomenelor sufleteşti. Ca să ajungă la această concluzie, Conta arată că nu se poate ca un individ în societate să fie supus legilor, pe când, în acelaşi timp, considerat din punct de vedere psychologic — să fie liber. Aceasta ar fi o contrazicere aşa că întocmai cum fenomenalitatea lumei externe şi sociale sunt supuse legilor, tot aşà e şi cu viaţa individuală.

Legile care domină aceste fenomene nu sunt decât acelea ale atracţiei şi repulsiei universale, şi ale asimilării universale. Prin acţiunea lor ele determină evoluţia în toate domeniile. Ea se face sub forma unei unde continue cu curbe ascendente şi descendente, păstrându-se până la un timp o tendinţă ascendentă care ajunsă la limita ei, trece la o tendinţă descendentă, până la desorganizare. Aceasta e identic pentru organismul biologic ca şi pentru cel social considerat tot ca un organism, sau pentru individul psychologic. Influenţa lui Spencer şi mai ales a lui Hegel sunt vădite aci.

Iată întreaga înlănţuire logică a filosofiei lui Conta. Ea este produsul unei minţi profunde şi destul de originală, astfel că ea va interesa întotdeauna pe aceia care ar voi să facă istoria filosofiei la noi.

Ea a interesat şi pe d. *G. D. Scraba*, filosof amator, care a scris cu prilejul împlinirii a 30 de ani dela moartea lui Conta, o broşură intitulată: *Vasile Conta, Studiu Filosofic*. E o lucrare merituoasă de savantă compilaţie. — *I. B.*

COMPANIA DRAMATICĂ MARIOARA VOICULESCU.—Vestea retragerii din teatru a d-lui Alexandru Davilla, a dat prilej multor păreri de rău în sufletele acelora ce priveau cu simpatie tendinţele generale ale repertorului său şi originalitatea sa la „punerea în scenă". Se credeà că cel de-doilea teatru al Capitalei va dispare odată cu plecarea directorului ce-l însufleţea. Dar regretele n'au ţinut prea multă vreme, căci compania dramatică mai aveà un suflet, care ca în fenomenele de dublă personalitate, a profitat de eclipsarea celui dintâi pentru a lua frânele vieţii spirituale...

Cel de-al doilea suflet erà *Marioara Voiculescu*, care se arată oare cum a fi completarea celui dintâi.

Pe când Alex. Davilla e, ca temperament artistic, calculat, rece şi artificios în naturaleţa sa; Marioara Voiculescu e arzătoare, avântată şi spontană; sperăm că însăşi direcţia companiei se va resimţi de această schimbare de temperamente. In orice caz înţelegerea profundă a artei sale, de care dă dovadă Marioara Voiculescu, cultura sa literară destul de întinsă şi siguranţa de gust cu care a făcut câteva alegeri, ne îndreptăţesc să credem că a doua scenă a Capitalei nu va puteà fi decât un corectiv şi un emul de folos pentru scena Teatrului Naţional.

La mijlocul lunei vom azista aşa dar la debutul noii *Companii Marioara Voiculescu*: Henri Bataille, Bernstein, Sardou, Meilhac, Daudet, Oscar Wilde, Romain Coolus, vor fi, pe lângă alţii, autorii cari se vor succeda în această stagiune, căci se vor jucà *Inconjurul* (Le détour) de Bernstein, *Copil din flori* (L'enfant de l'amour) de Bataille, *Fedora* de Sardou, *Inimi* (Coeur à Coeur) de Coolus, *Verişoara* (Ma Cousine) de Meilhac, *Micuţii* (Les Petits) de Népoty, *Suflete sălbatice* (Ames sauvages) de Severin Mars şi Camille Clermont, *Sapho* de Daudet, *Un soţ ideal* de Oscar Wilde, *Manon* de Henri Bataille (a cărei premieră se va da în curând la Paris).

Elementele trupei sunt reînoite păstrându-se însă ce erà mai preţios, alături de colaborarea nouă a d-lui *Haralamb G. Lecca* ca director de scenă. Ş'apoi entuziasmul începutului e nealterat, aşa că nu mai rămâne decât ca Marioara Voiculescu să dovedească tot atâta geniu administrativ cât şi artistic, pentru ca izbânda Companiei să fie deplină.

Ceia ce îi şi urăm din toată simpatia şi admiraţia pe care ne-o inspiră. — *C.*

„NAŞII" MIZERIEI ROMÂNEŞTI DIN BASARABIA. — Sub titlul *Lipitorile Satelor*, ziarul „*St. Peterburgskia Viedomosti* din Petersburg scrie următoarele cu privire la viaţa satelor româneşti din Basarabia:

In fiecare sat moldovenesc se găsesc câţi-va aşa zişi „Căpitani", „cinstiţi gospodari". — Ei alcătuesc floarea, podoaba satului. — A intra în legături cu ei, a se vârî între ei, a se

încumetri cu dânşii, e o deosebită cinste pentru sărăcime.

Ei iau copii de suflet, cunună, dobândesc titlu de „naşi" nânaşi), îşi fac câţi mai mulţi „fini" şi fac cu aceasta, după expresiunea lor, o „pomană".

Insă această „pomană", inofensivă la prima vedere, are pentru „nânaşi" raţiunea sa; căci în cei botezaţi sau cununaţi de dânşii, ei nu văd decât viitoare slugi ale lor, fără plată.

Vara, pe timpul muncilor agricole, când braţele sunt peste măsură de scumpe, — streinul cere preţ mare, pe când „ai lor" merg şi pe degeaba, îşi zic ei. — Nu arare ori „nânaşii" fac „clăci", adică într'o zi anumită se strâng la ei acasă toţi „finii" şi datornicii pentru a le da ajutor la lucru.

„Căpitanii" aceştia îşi încep cariera din te miri ce, din nimic, de obicei cu o mică prăvălioară. — Se mai îndeletnicesc, pe ascuns, şi cu vânzarea de vin şi rachiu, până când îşi agonisesc o sută-două de ruble. După aceea îşi deschid o cârciumă mare, încărcată cu detoate. Aci încep aceste lipitori ale satelor, lipsite de orice scrupule în tendinţa de a se îmbogăţi, să stea la pândă, să exploateze nevoia fiecărui om sărman, dând în schimbul unor procente mari, bani sub zălogirea de pământ sau de bucate. Pentru a împrumută o sumă de 20—30 ruble nu iau ca amanet nici mai mult nici mai puţin decât o deseatină de pământ (un pogon, 2400 st. p.) De acest pământ se serveşte creditorul 10 ani, de oarece debitorul, cu siguranţă că nu-şi poate poate plăti datoria. Dacă nevoiaşului îi cade vre-o nouă nevoie pe cap, atunci creditorul îi mai dă încă 20 de ruble, iar actul de zălogire îl transformă în „act de vânzare" al pământului.

Pentru zălogirea bucatelor viitoarei recolte, aceşti împilători dau banii iarna pe timpul lipsei de lucru. Arvunesc bucatele aproape pe degeaba, cam cu 50—60 copeici pudul (20 de kilograme) de grâu şi cu 30—40 copeici pudul de porumb.

Lipitorile satelor — după cum scrie ziarul „Drug" — au nevoie mai mult de muncă şi de aceea caută a li se plăti procentele în felul acesta (prin muncă). Dacă s'ar transformă munca în bani, s'ar vedeà că procentele ajung nemai auzite: de 75%. Aşà, de pildă, în locul procentelor la 10 ruble împrumutate, debitorul e obligat, anual, până la stingerea datoriei, să secere patru firte de pâine albă (ca 2/3 dintr'un pogon), lucrare care la vremea ei costă până la 6—8 ruble.

In curs de câţi-va ani, numai cu procentele s'ar puteà achită datoria; dar exploatatorul nu voieşte să recunoască aceasta. Când în sfârşit nevoile au ajuns să hărtănească pe nenorocitul căzut în ghiare-i şi când acesta nu mai e în stare să lucreze, despoetorul îl dă în judecată pentru o sumă de două ori mai mare, deoarece valoarea schimbului poate fi dublată când beneficiatorul pofteşte.

Justiţia noastră rurală nu e în stare, ba mai mult încă nici nu-şi dă osteneala să curme acest rău strigător la cer al satelor, pentru că foarte adeseori preoţii ei sunt chiar aceşti hrăpareţi, iar atare acte şi afaceri se îngroapă de obiceiu în arhivele judecătoriei rurale.

Şi astfel, din an în an, grămada de impilături ruinează satele fără teamă de pedeapsă. In întuneric, şi cu nesimţire, lipitorile îşi sfârşesc afacerile lor clandestine, făcând stare şi strângând capitaluri.

In timpurile din urmă „Banca de Credit" a dat lovitura de graţie acestui sistem de exploatare. Ea împrumută ţăranului bani, unelte agricole şi maşini.

Şi trebuie să sperăm că peste câţi-va ani, atunci când „Banca de Credit" va pătrunde în toate ascunzişurile Basarabiei, împilarea cumetrilor va pieri cu totul".—*Lt. Cezar Sfat.*

REVISTA REVISTELOR

Din cele două numere scoase pe vacanţă de *CONVORBIRI LITERARE*, relevăm, în cel dintâi, studiul priceput al d-lui *Matthias Friedwagner*, fost rector al Universităţii din Cernăuţi, asupra lui *Mihail Sadoveanu*. E cazul, aci, aproape unic, când un străin ajunge să ne cunoască bine, cu adevărat. — Reproducem încheerea, plină de sfat cuminte, şi care, în partea subliniată de noi — are aerul să necăjească pe zarafii literaturei dela noi.

«Abstrăgând repetirile unor figuri, situaţii sau tipuri, sau repeţirile de dispoziţii sau de descrieri, sau raportul indirect dintre loc, pe care uneori îl ocupă persoane şi împrejurări secundare, sau sfârşitul pripit şi nemijlocit al acţiunii principale, atunci nu putem contesta lui Sadoveanu o puternică individualitate artistică. Poetul doar nu şi-a trăit nici jumătate din vieaţa sa. Domeniul observărilor sale se va lărgi tot mai tare, cunoştinţa sufletelor se va adânci mai mult şi se va impune tratarea grelelor probleme de vieaţă cu soluţia lor şi se vor ivi opere estinse în locul schiţelor scurte şi a nuvelelor. Ceeace însă a spus Goethe despre Victor Hugo, să-i aducem aminte şi poetului nostru: *cine vreà să-şi asigure gloria pentru viitor, acela nu trebue să scrie aşà de mult şi aşà de uşor.* Precum Titu Maiorescu care a sfătuit pe atâţi poeţi tineri în favorul artei şi care i-a dat şi lui Sadoveanu un sfat, asemenea dorim şi noi, ca el să privească acum şi peste hotarele ţării sale şi prin atingerea cu literatura şi cultura altor popoare, să-şi mărească tot mai tare orizontul său, fără însă să înceteze, se înţelege, a-şi reînoì puterea din vieaţa poporului românesc».

D. *Simion Mehedinţi* scrie în *SĂPTĂMÂNA POLITICĂ ŞI CULTURALĂ* despre *Renaşterea Universităţii*. De sigur că se pot expune multe gânduri frumoase despre un subiect care se pretează atât de bine la moralizări subtile; decât avem o întrebare foarte neliniştitoare în minte: Oare nu cumva D. Sim. Mehedinţi e tot D-l Sim. Mehedinţi deputatul conservator şi electorul dela alegerea senatorului Universităţii, care a aruncat frumoasa formulă: candidat universitar» ?

«Afară politica din Universitate!» acesta e frumosul strigăt din articolul d-lui Mehedinţi:

«Defăimarea de astă vară a universităţii pune acum la examen pe toţi membrii corpului didactic superior, obligându-i să răspundă lămurit: câţi se simt mai lipiţi de interesele partidelor politice, şi câţi, alegând rectori şi decani, vor aveà curajul să zică: *magis amica universitas.*

«De sigur, acest din urmă va fi răspunsul majorităţii, iar anul amestecului celui mai făţiş al politicei în universitate, va fi în acelaş timp începutul renaşterii universitare».

Ce păcat că nu facem decât să ne îmbogăţim cu o nouă formulă junimistă!—

Articolul publicat pe vară, al d-lui *Emil S. Miclescu*, fostul Director general al C. F. R., despre *conductele de petrol Băicoi-Constanţa*, merită poate să fie relevat şi acum.

D-sa e de părere că „deciziunea de a construi conducte pentru transportul petroleului dela Băicoi la Constanţa s'a luat prea în grabă, fără ca să se studieze în deajuns chestiunea şi nu este chiar bine dovedit că exploatarea lor va da deplină mulţumire industriei petrolifere, iar milioanele ce se vor cheltui pentru înfiinţarea acelor conducte şi pentru despăgubirea rafinăriilor existente, ar fi deocamdată mai cu folos întrebuinţate în instalaţiuni şi construcţiuni noi de căi ferate, de cari se vor servi nu numai industria petroleului dar şi celelte industrii şi comerciul şi în prima linie agricultura."

In *REVUE BLEUE* (7 Sept.) e un articol larg asupra lui *Walter Pater* (1839—1894).—Pater rămâne în literatura engleză un admirabil artist. El s'a născut, am puteà spune, cu Shelley şi Keats în ţara Visului unei Nopţi de vară. In acest ţinut al Visului s'a putut întocmì proza aceea poetică atât de aeriană şi atât de fluidă pe care o găsim la acest scriitor.—In Walter Pater, ca în cei mai puri poeţi englezi, sunt momente unice când cuvintele ating la aşa înălţime şi la atâta apropiere Idealul, încât ele se evaporează, se topesc, lăsându-ne în faţa unui stil înrourat, un stil irizat de raze mângâetoare şi diafan cu totul.

In Pater găsim ritualismul lui Huysmans, melancolia lui Pierre Loti, egotismul artistic al lui Barrès (cultul eului fără cultul energiei), misterul şi intimismul lui Maeterlinck. Ca şi Anatole France, Walter Pater aduce în artă problema sufletului păgân, problemă care bântue arta modernă încă dela Divina Comedie şi Decameronul lui Boccacio,—care face atât de misterioase câte-va pânze de Botticelli, care o găsim în plin Rabelais şi care pare că bântue şi pe maestrul lui *Thais*, al lui *l'Etui de Nacre* şi al lui *Puits de Sainte Claire*. Pater, foarte anglican prin medievalismul său, rămâne un adevărat estet englez prin chipul său de a nu despărţi arta de reverie şi misticism, prin îndărătnicia sa de a nu locuì în realitate sau în vis decât „în colţurile cu totul deosebite ale lumii".

Opera lui Walter Pater, fragmentară şi dispersată, are o unitate: reflexul personalităţii sale. Existenţa sa artistică a fost închinată împăcării, în el, a sufletului medieval cu cel păgân. De aci originalitatea operii sale. El a voit să topească în proza sa de artă două sensibilităţi diferite: anglo-saxonă şi latină, evul mediu şi Renaşterea, Nordul şi Sudul. Pe această opoziţiune a compus el cele mai frumoase din ale sale „portrete închipuite" şi legenda lui „Apolon în Picardia" care simbolizează de minune problema celor două suflete de care pomenirăm. In această legendă, Pater regăseşte pe zeul frumuseţii helenice într'o mănăstire, pe hotarele Picardiei şi ale Normandiei...

Revista *RAMURI* din Craiova spune că a împlinit şapte ani, aproape, de apariţie. — Pentru o publicaţie „menită să înalţe viaţa sufletească a oraşelor de provincie» — aceasta, vom recunoaşte-o, este . . . dejà prea mult.

O spune şi Dl. N. Iorga în cele zece rânduri pe cari le trimite revistei craiovene, de jubileul său. Păcat însă că d-sa se întrece în rodomontade de care modestia tinerilor ce scriu la „Ramuri" ar puteà suferi mult. — De pildă, duşmanii vor putea pune cuvintele d-lui Iorga: „Oricine va face istoria scrisului nostru în aceste timpuri vă va întâlni în calea sa" — faţă în faţă cu sumarul numărului în care se scriu aceste cuvinte tinerei reviste, — şi atunci ar aveà duşmanii grozav de ce râde.

Noi, firește, nu vom face—tocmai noi—aceasta. Şi credem că aşa aducem un serviciu revistei craiovene.

Să relevăm însă, din no. acesta, următoarea observaţie semnată *D. Tomescu*, pentru,—cum să zicem? — incomensurabilitatea înţelepciunei ce cuprinde: „N'ai ideie cât face şi litera la un articol. Ii dă un aspect mai impozant şi ideile din el capătă parcă mai multă autoritate"...

MEMENTO

~~~ A apărut un volum de *Poesie Varie* ale lui *Giovanni Pascoli* (Edit. Zanichelli, Bolonia). Volumul e precedat de o scurtă introducere a surorii sale Maria, care a dus împreună cu marele poet existenţa aceea tristă şi retrasă, în urma asasinării tatălui lor. Pietatea acestei tovărăşii antigoniane ne aminteşte pe cea a surorilor lui Nietzsche şi Maurice de Guérin. — Volumul acesta cuprinde „Noaptea de Crăciun", poemul consacrat acţiunei tripolitane, poeme din tinereţe şi poeme familiare pline de acel „intimism" de care e plină intreaga operă poetică a decurândului dispărut.

~~~ Artiştii şi iubitorii de teatru din Capitală, au sărbătorit deunăzi cei 30 de ani de muncă ai D-lui *Paul Gusty*, regisorul Teatrului Naţional din Capitală. A fost o sărbătoare pentru toţi cei ce iubesc teatrul, sau se folosesc de admirabilele însuşiri ale celui dintâiu colaborator al primei noastre scene naţionale.

~~~ In *Das literarische Echo* (15 Aug.) e un articol asupra sarcinei regisorului la punerea în scenă a unei piese noui. Trebue să-i dăm cea mai mare latitudine imaginaţiei acestui folositor colaborator — aşa se exprimă articolul.

~~~ Noua operă a lui Leoncavallo despre care am raportat şi în no trecut, e cu un subiect luat după frumoasa poemă a lui Puşkin: *Ţiganii*. Opera fusese presentată teatrului imperial din Petersburg, unde a fost refuzată, de oare ce un compositor rus are şi el în lucrare o operă cu acelaşi libret după Puşkin şi direcţia teatrului a socotit că se cuvine a se da mai întâi dreptul compositorului rus. Leoncavallo a trimis atunci opera sa teatrului Neslobin din Moscova care o va şi juca.

Subiectul poemei sale, Puşkin l-a luat din viaţa ţiganilor din Basarabia şi eroul principal se numeşte Alecu, eroina, ţiganca de dragul căreia boerul Alecu îşi lasă casă, situaţie şi se duce după ea, se cheamă Zamfira.

In această poemă, între alte cântece pe care Puşkin le-a utilizat după cântecile basarabene, e şi cântecul popular şi la noi:

Tae-mă frige-mă
Pe cărbune pune-mă.

Oare Leoncavallo o fi utilizat şi el melodia, cum a utilizat marele poet rus cuvintele?

~~~ A murit la 11 August *A. S. Suvorin*, directorul celei mai răspândite gazete ruseşti *Novoe-Vremea*. Suvorin a fost unul din cei mai de seamă publicişti ruşi. S'a ridicat de la un simplu fecior de ţăran la cea mai înaltă stimă în Rusia graţie talentului său şi unei energii neînchipuit de mare. In ultimul timp nu mai scria şi de un an, în urma unei operaţi la larinx, nu putea să vorbească. El lasă o avere de câteva milioane şi unul din cele mai bogate ziare, fiilor săi, amândoi ziarişti: unul conservator, cel'alt radical urmărit nu odată pentru deile sale.

~~~ *Clément Huart*, un erudit cunoscut prin lucrările sale asupra literaturii arabe, a dat de curând o *Istoria a Arabilor* (edit. Geuthner-Paris). Importanţa unei asemenea lucrări rezultă din contactul nostru constant cu Islamul şi din numărul covârşitor al adepţilor săi (200 milioane). Autorul studiază istoria Arabilor dinaintea hegirei, apoi naşterea Islamismului în mijlocul lor în intregime păgân dar străbătut deja „de o propagandă care răspândea sub corturile Beduinilor ca şi prin tavernele oraşelor, ultimele ecouri ale cuvintelor grave şi profunde spuse odinioară în munţii Iudeii". Istoria Profetului, organizarea noii societăţi, căderea imperiului Sassanid, mărirea şi decăderea califatelor din Orient şi Spania, revoltele care i-au pus sub influenţe streine, —sunt câteva etape din istoria acestui popor extraordinar.

~~~ O publicaţie englezească, „Periodical", organul oficial al „Clarendon Press d'Oxford", constată că „după Shakespeare, care ocupă singur întâetatea, Longfelow a fost întotdeauna şi va continua mereu să fie poetul cel mai en vogue, cel care se vinde mai mult", — bine înţeles dintre autorii englezi.

~~~ Dintre scriitorii scandinavi în viaţă, cel care se bucură azi de mai multă trecere în Parisul care dă celebritatea universală, e *Johannes Joergensen*, din care Teodor de Wyzewa, cunoscătorul şi traducătorul literaturilor nordice, a dat trei volume în franţuzeşte: *Saint Francois d'Assise*, *Pèlerinages franciscains* şi acum în urmă *Livre de la route* (Perrin, Paris). Succesul acestor cărţi, cari avură mai multe ediţiuni, n'ar fi de un ordin prea literar: faptul că autorul lor, dintr'o familie de protestanţi şi liberi cugetători, e un convertit la catolicism, a aţâţat curiozitatea necredincioşilor şi zelul fanaticilor.

~~~ *René Ghil* e astăzi singurul supravieţuitor al exagerărilor literaturei simboliste franceze. Cu ultimul său volum: *Les imagines du monde*, poetul ştiinţific, poetul „instrumentaţiei verbale", înfruntă azi şi aprecierile vechilor săi prieteni literari, cari mărturisesc sincer şi cu candoare, că nu pricep nimic din scrisul sibilin al îndărătnicului novator. Câte şi şapte volume de poeme ale sale sunt incomprehensibile pentru cea mai binevoitoare atenţiune poetică, şi nu ne rămâne astfel să admirăm, decât pe adevăratul poet care e René Ghil, prisonier, victimă neputincioasă a propriilor sale virtuţi....

~~~ Odată cu marea schimbare efectuată în spiritul lui *Charles Morice*, criticul literar şi artistic, romancierul care trecu nu de mult la catolicism după vreme îndelungată de necredinţă,—acesta şi-a adunat un volum de *Pagini alese* din operile sale (Messein-Paris, 3.50).—Intr'o prefaţă, pocăitul sincer de azi, scrie: „Adunând aceste pagini, ascult de dorul unei curăţenii morale şi a unei cinste literare. In clipa când cugetarea mea îşi ia o nouă directivă, definitivă, vreau să-mi însămn opririle mai de samă ale drumului pe care l-am parcurs, punctul unde sfârşi ieri, şi unde începe mâine".

BIBLIOTECA ... TORIE

ŞCOALELE COMUNITĂŢEI EVANGELICE DIN CAPITALĂ

ŞCOALĂ primară de băeţi cu o secţiune germană şi două secţii germano-română, fiecare cu câte 4 clase.

LICEU REAL cu 8 clase.

ŞCOALĂ sup. de COMERŢ cu 3 clase şi una preparatorie.

PENSIONAT DE BĂEŢI.

ŞCOALĂ PRIMARĂ de fete cu 6 clase.

ŞCOALĂ SUPER. de fete cu 10 clase.

ŞCOALĂ COMERC. de fete cu 2 clase.

ŞCOALĂ INDUSTR. de fete

PENSIONAT DE FETE

Şcoală Frœbeliană pentru copii mici de ambele sexe

FRECUENŢA TOTALĂ IN ANUL ŞCOLAR 1911—1911: 2225 ELEVI ŞI ELEVE.

:: Inscrierile incep la 20 August st. v. ::

Pentru liceul real şi şcoala superioară de comerţ de băeţi, la Direcţiunea acestor şcoli, Strada Luterană 10. ● Pentru şcoala primară de băeţi, la Direcţiunea, Strada Ştirbey-Vodă 37. ● Pentru Pensionatul de băeţi, la Direcţiunea Pensionatului, Strada Luterană 14. ● Pentru şcoala de fete şi Pensionatul de fete, la Direcţiunea, Str. Diaconeselor 7. ● Pentru şcoala froebeliană la sora-diriginte, Strada Puţu-cu-Plopi 6. ● Prospecte gratis şi franco la Cancelaria Comunităţei, Strada Luterană, 10.

EFORIA COMUNITĂŢEI EVANGELICE.

MINISTERUL FINANŢELOR

DIRECŢIUNEA CONTABILITĂŢII GENERALE A STATULUI ŞI A DATORIEI PUBLICE

DATORIA PUBLICĂ

PUBLICAŢIUNE

No. 88752 din 23 August 1912

A 36-a tragere la sorţi a titlurilor de rentă 4% amortibilă din 1894, împrumutul de 120.000.000 lei, se va efectuà în ziua de 18 Sept./1 Octomb. 1912, ora 10 dimineaţa, în sala specială a Ministerului Finanţelor, conform dispoziţiunilor stabilite prin regulamentul publicat în Monitorul Oficial No. 245 din 7 Februarie 1906.

La această tragere se vor amortizà titluri în valoare nominală de 1.018.500 lei, în proporţia următoare:

51	titluri a	5.000	lei	255 000 lei
123	» »	2.500	»	307.500 »
303	» »	1.000	»	303.000 »
306	» »	500	»	153.000 »
783	titluri pentru o valoare nominală de:			1.018.500 lei

Publicul este rugat a asistà la tragere.

MINISTERUL FINANŢELOR

DIRECŢIUNEA CONTABILITĂŢII GENERALE A STATULUI ŞI A DATORIEI PUBLICE

DATORIA PUBLICĂ

PUBLICAŢIUNE

No. 88751 din 23 August 1912

A 44-a tragere la sorţi a titlurilor de rentă 4% amortibilă din 1891 împrumutul de 45.000.000 lei, se va efectuà în ziua de 18 Sept./1 Octomb. 1912, ora 10 dimineaţa, în sala specială a Ministerului Finanţelor, conform dispoziţiunilor stabilite prin regulamentul publicat în Monitorul Oficial No. 245 din 7 Februarie 1906.

La această tragere se vor amortizà titluri în valoare nominală de 448.000 lei, în proporţia următoare:

22	titluri à	5.000	lei	110.000 lei
55	» »	2.500	»	137.500 »
134	» »	1.000	»	134.000 »
133	« «	500	»	66.500 »
344	titluri pentru o valoare nom. de:			448.000 lei

Publicul este rugat a asistà la tragere.

Ciocolata si Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători

PRIMA SOCIETATE DE CREDIT FUNCIAR ROMAN DIN BUCUREŞTI

BILANŢUL PE SEMESTRUL I 1912

A C T I V	EFECTE	NUMERAR
Emisiunea-Împrumut. Realizate până în seara de 30 Iunie 1912:		
5% . . . . . Lei 530.258.700 —	564.264.200 —	
4% . . . . . „ 34.005.500 —		
Datoria Proprietarilor. Capital datorit de proprietari:		
5% . . . . . Lei 375.748.758 13	—	396.610.691 28
4% . . . . . „ 21.861.833 10		
Amortizarea încasată. Soldul contului:		
5% . . . . . Lei 519.271 87	—	541.434 77
4% . . . . . „ 22.192 90		
Localul societăţii: Valoarea localului	—	50.650 —
Mobilier. Valoarea mobilierului	—	20.860 55
Biblioteca. Valoarea bibliotecei	—	11.580 —
Bunurile societăţii vândute. Soldul contului:		
Grădjana . . . . . Lei 668 30	—	29.395 99
Măzănăeşti . . . . . „ 28.727 69		
Bunurile societăţi nevândute. Doftana-Beleghet . .	—	110.176 02
Anuităţi împrumuturi. Rate şi resturi de rate datorite de proprietari:		
5% . . . . . Lei 6.471.442 90	—	6.912.650 46
4% . . . . . „ 441.207 56		
Debitori diverşi. Soldul contului:	175.000 —	47.642 02
Capital Social. Suma datorită în numerar:		
5% . . . . . Lei 1.080 47	—	1.110 71
4% . . . . . „ 30 24		
Cassa. Sold în cassa societăţii	42.342.001 —	3.089.479 91
	606.781.201 —	407.915.572 —

P A S I V	EFECTE	NUMERAR
Scrisuri funciare. Valoarea scris. func. în circulaţie:		
5% . . . . . Lei 375.286.030 —	397.152.026 —	
4% . . . . . „ 21.883.996 —		
Stingerea împrumut. Scris. func. primite în stingere, amortiz. anticipată şi plăt. din cele eşite la sort:		
5% . . . . . Lei 154.990.670 —	167.112.174	
4% . . . . . „ 12.121.504 —		
Detentori. Valoarea scris. func. posedate de detentori:		
5% . . . . . Lei 375.286.030	—	397.152.026 —
4% . . . . . „ 21.883.996 —		
Capital social. Soldu contului:		
5% . . . . . Lei 8.515.200 —	8.515.200 —	
4% . . . . . „ 513.500 —	513.500 —	
Lei 9.028.700 —		
Capital de rezervă. Soldu contului:		
Efecte . . . . . Lei 24.693.100 —	24.693.100 —	2.143.762 10
Numerar . . . . . „ 2.143.762 10		
Lei 26.836.962 10		
Serv. intereselor supounelor. Cupoanele exigibile şi neprezentate la plată:		
5% . . . . . Lei 4.753.762 50	—	4.988.418 50
4% . . . . . „ 234.656 —		
Scrisuri func. eşite la sorţ. Val. al pari ai scris. funciare eşite la sorţi şi neprezentată la plată:		
5% . . . . . Lei 1.520.030 —	—	1.641.326 —
4% . . . . . „ 121.296 —		
Scis. func. 5% confec. p. preschim. soldul contului .	1.214.100 —	
Fondul pensiunilor. Soldu contului	2.285.031 —	
Diverşi proprietari	5.213.400 —	652.989 20
Creditori diverşi	82.670	609.974 45
Divid. propr. Soldul cont.: pe anul 1907 lei 642 83 pe anul 1908 lei 2.277 23 pe anul 1910 lei 39.909 05 „ „ 1909 „ 8.006 18 „ „ 1911 „ 213.343 83	—	264.177 45
Capital de revirement. Soldul contului.		
Suma transportată din 1911 . . Lei 100.000 —		
Beneficiul sem. I din 1912 . . . „ 362 898 58	—	462.898 58
	606.771.201 —	407.915.572 —

Preşedintele consiliului dn administraţie, B. MISSIR. Director, C. I. C. Brătianu. Şeful serviciului contabilităţii, *P. Ştefănescu.*

CAPITAL DE REVIREMENT PE SEMESTRUL I 1912

DEBIT			CREDIT		
Cupoane 5%. Valoarea cupoanelor de Iulie 1912.	9.544.430 —	9.986.044 —	Raportat beneficiului din 1911 . .		100.000 —
Idem 4%. „ „ „ „ „	441.614 —		**Anuit. împrumut 5%.** Rata semestrului I, 1912.		
Plata scris. func. 5%. Eşite la sorţi la tragerea 61-a	1.931.000 —	2.076.400 —	Cheltueli de administraţie . . . . lei 194.874.30		
„ „ „ 4%. „ „ „ 26-a	145.400 —		Procente . . . . . „ 8.767.703.17		
Aputamente. Suma cheltuită în semestrul I 1912.	171.118 —		Amortizare . . . . . „ 1.924.748.82	10.883.324 29	
Cheltueli generale Suma chelt. în sem. I 1912.	10.871 55		**Anuit. împrumut 4%.** Rata semestrului I, 1912.		
Furnituri de cancelarie „ „ „ „ „ „	769 80		Cheltueli de administraţie . . . . lei 12.460.01		
Imprimate şi registre „ „ „ „ „ „	5.604 75		Procente . . . . . „ 441.665.29		
Indemnităţi de deplasare „ „ „ „ „ „	1.449 05		Amortizare . . . . . „ 141.654.46	595.679 83	11.483.004 1
Încălzit şi iluminat „ „ „ „ „ „	4.157 35		**Reţineri extraordinare.** Suma încasată ca cheltueli de administraţie dela împrumuturile realizate în semestrul I 1912	5.221 65	
Mărci de prezenţă „ „ „ „ „ „	13.800 —		**Capital soc. 5‰.** Valoarea cuponului de 1 Iulie 1912	215.982 50	
Poştă şi telegraf „ „ „ „ „ „	1.335 05		„ „ 4%. „ „ „ „ „	10.346 —	
Publicaţiuni „ „ „ „ „ „	7.083 70		**Cupon suplimentar.** Valoarea cuponului de Iulie 1912 dela împrumuturile realizate în semestrul I, 1912	776.625 —	
Gratificaţia funcţionarilor „ „ „ „ „ „	28.488 —		**Cupoane 5%.** Valoarea cuponului de Iulie 1911, neprezentat la plată	2.937 50	
Indemnizarea cassierului „ „ „ „ „ „	600 —		**Cupoane 4%.** Valoarea cuponului de Iulie 1912, neprezentat la plată	16 —	
Întreţinerea localului soc. „ „ „ „ „	1.585 20		**Plata scris. fu..c. 4%.** Tragerea 41 scris. eşite la sorţi şi neprezentate la plată	825 50	
„ mobilierului „ „ „ „ „ „	705 10		**Plata scris. fu..c. 4%.** Tragerea 6 scris. eşite la sorţi şi neprezentate la plată	120 —	
Paragraf extraordinar „ „ „ „ „ „	7.571 40		**Piscul rusului.** Benef. rezultat din vânzarea moşiei	11.563 04	
Ajutor soc. de binefacere „ „ „ „ „ „	9.600 —		**Dobânda Anuit.** Întârziate dobânzile încasate dela ratele întârziate	276.108 67	1.292.772 86
Cheltueli de material şi personal, (islaz)	400 —		**Sting. împrum. 5%.** Suma încasată anticipat în num.	5.584 38	
Indem. locuinţelor pers. „ „ „ „ „ „	10.134 80		„ „ 4% „ „ „ „ „	1.660 22	7.244 60
Conf. scris. 5% presch. „ „ „ „ „ „	581 —	275.344 75	Total . .	—	12.883.021 58
Recompensa d-lui Sturdza, suma alocată în buget.	16.000 —				
„ „ Gr. Vulturescu „ „ „	2.100 —				
Fondul pensiunilor „ „ „ „	30.000 —	48.100 —			
Capital de rezergă: 2½% dobândă cuvenită pe semestrul I 1912 acestui fond		33.734 25			
Bilanţ: Beneficiul transportat din 1911	100.000 —				
Beneficiul realizat în semestrul I 1912 . .	362.898 58	462.898 58			
Total . .	—	12.883.021 58			

Preşedintele consiliului de administraţie. B. M. MISSIR. Director, C. I. C. Brătianu. Şeful serviciului contabilităţii, *P. Ştefănescu.*